

nieuwe kerndoelen

Drie pabolectoren over
literatuur als vakgebied

Jubileum Bette Westera

viert 25 jaar
schrijverschap

OP DE COVER Koen Aelterman

laat verschillende dingen
gebeuren op één blad

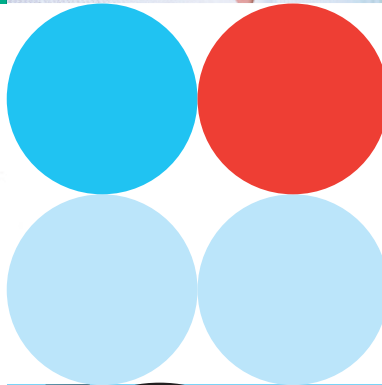
10

0-6 jaar

VAN KATTENSPRONG TOT DONDERGOD

Annemarie van Haeringen wint Max Velthuijs-prijs

8
6-12 jaar
GELOOF IN WAT JE KAN
Kevin Hassing schrijft Kinderboekenweek-geschenk

18
JUIST HET GESPREK IS WAARDEVOL
Portret Aidan Chambers

4

Nadrukkelijk aandacht voor jeugdliteratuur

Nieuwe kerndoelen Nederlands

12

0-6 jaar

Blikveld

14

'Mijn taalgevoel is mijn kracht'

Schrijversjubileum Bette Westera

16

6-12 jaar

Blikveld

20

12-15 jaar

Blikveld

22

15+ jaar

De maatschappij op de schop

Dystopische romans in de klas

24

15+ jaar

Blikveld

26

Prikkels

Onderwijsgedichten

28

'Een liedje schrijven is als puzzelen'

Interview Aafke Romeijn

30

Wie leest heeft een goed verhaal

Thekla Reuten

32

Atelierbezoek

Koen Aelterman

34

Het vak

Leesbevorderaars over de praktijk

35

Uitwisseling en inspiratie

Nieuws van de Kinderboekenambassadeur

36

Agenda & mededeling

Stichting Lezen

GEMAK DIEN DE MENS

Gemak dient de mens. Dat is altijd zo geweest. We zoeken nu eenmaal naar de snelle route, de slimme truc, het handige hulpmiddel.

Ik geef toe: ook ik ben vatbaar voor gemak. Maar er is één ding dat je niet ongemerkt kunt outsourcen: lezen. Lezen is geen kunstje dat je één keer leert, zoals fietsen of zwemmen. Fietsen verloor je niet, lezen wel. Lezen is een spier – en spieren moet je trainen.

Emeritus hoogleraar Boek- en Digitale Mediastudies Adriaan van der Weel

vertelde me eens iets wat bleef hangen: door te lezen, en dan vooral diep te lezen, trainen we ons vermogen om ons te concentreren en te focussen. Dat is geen bijzaak, maar een onbedoeld, kostbaar bijeffect. Stop je met lezen, dan verslapt die concentratiespier. En voor je het weet, ben je niet alleen minder een lezer, maar ook minder in staat je aandacht ergens bij te houden.

Het goede nieuws? Hoe vaker je een boek pakt, hoe makkelijker het volgende boek volgt. Hoe meer je praat over een boek, hoe meer zin je krijgt in het volgende verhaal. Het is een positieve spiraal, eentje die begint bij die eerste bladzijde.

Daarom is het zo belangrijk dat we kinderen niet alleen leren hoe ze moeten lezen, maar ook waarom ze willen blijven lezen. Elk kind heeft het recht om zo te leren lezen dat die leesspier een leven lang sterk blijft.

Gemak dient de mens, maar het gemak van lezen begint met de moeite die je er vandaag in steekt.

Hartelijke groet,
Tamar van Gelder

Wie leest
heeft
een goed
verhaal

**WEL
KOM**

Door Tamar
van Gelder

“
**LEZEN
IS EEN
SPIER**

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Tamar van Gelder

Eindredactie
Annemarie Terhell
Eva Gerrits

Redactie
Maarten Dessing
Martijn Nicolaas
Mirjam Noorduyn
Annemarie Terhell
Barbara Wormgoor

**Medewerkers
aan dit nummer**
Yoko Heiligers
Rian Visser
Nina Schouten
Elisabeth Tijssen

Ontwerp & art direction
Hocus (studiohocus.nl)

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Koen Aelterman

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© september 2025
Stichting Lezen

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit
icoon zijn mogelijk
gemaakt door
Stichting Lezen.

@stichtinglezen

lezen.nl

lezen
STICHTING LEZEN

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

Nadrukkelijk aandacht voor jeugd- literatuur

Het curriculum voor het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) is vernieuwd. In april zijn de nieuwe kerndoelen Nederlands die scholen als basis voor hun onderwijs gebruiken, aangeboden aan de Tweede Kamer, in afwachting van vastlegging in de wet. Wat zijn de belangrijkste veranderingen? Drie lectoren van drie verschillende pabo's geven hun visie. Wat hen sowieso opvalt: literatuur is nu een volwaardig vakgebied.

Daarmee wordt het belang van literatuur al vanaf het begin van de basisschool benadrukt,'

zegt Inouk Boerma, opleidingsdocent taal en Associate Lector Lezen aan Hogeschool IPABO (Amsterdam, Alkmaar). 'Aandacht besteden aan boeken, het lezen en begrijpen van literaire teksten, is dus niet vrijblijvend, of iets voor bij het eten en drinken. Natuurlijk, dat kan nog steeds, maar lezen en voorlezen van kwalitatief goede teksten moet onderdeel zijn van het curriculum. Het is mooi om dit terug te zien in specifieke kerndoelen.'

Janneke de Jong-Slagman, docent Nederlands en lector geletterdheid aan Driestar hogeschool (Gouda), beaamt dit: 'Niemand kan er nu meer omheen dat literatuur echt serieus wordt genomen en je daadwerkelijk inzicht moet verwerven in teksten. Dat gaat verder dan lezen en voorlezen: op het gebied van literaire genres valt er zoveel te ontdekken! Daarnaast ben ik blij met de koppeling van literatuur met wereldoriëntatie en burgerschap, en persoonlijke vorming.'

'Het gaat dan bijvoorbeeld om de integratie van lees- en zaakvakonderwijs door kennisrijke teksten te gebruiken,' vult Boerma aan. 'Hierdoor neemt de kennis van de kinderen over het betreffende onderwerp toe, én hun leesvaardigheid. Bovendien wekt een kennisrijke tekst idealiter nieuwsgierigheid op, waardoor kinderen de inhoud echt willen begrijpen. Daarnaast benadrukken de nieuwe kerndoelen het belang van meer samenhang binnen de verschillende taal- en leesdomeinen. Om bijvoorbeeld een dieper begrip te krijgen van een tekst, ga je er met elkaar – kinderen en leerkracht – over in gesprek. Dat kan je dan weer koppelen aan doelen uit het domein communicatie.'

'Mooi bovendien is dat er naast die beheersingsdoelen ook aanbodsdoelen en ervaringsdoelen zijn geformuleerd in het nieuwe curriculum,' zegt Wenckje Jongstra, lector Taal en Ontwikkeling van Hogeschool KPZ (Zwolle). 'Daardoor wordt er niet alleen gekeken naar wat leerlingen moeten kunnen, maar ook naar wat scholen moeten aanbieden en welke inspanningen ze van leerlingen kunnen verwachten.'

Wat moeten scholen en leerkrachten dan doen om leerlingen ervaring op te laten doen met literatuur en inzicht in literatuur te geven, zoals de twee kerndoelen bij literatuur luiden?

Jongstra: 'Allereerst moet er genoeg literatuur aangeboden worden. En er moet tijd in het rooster worden opgenomen. Dat vraagt om taal- en leesbeleid op scholen waarin onder andere samenwerking met de Bibliotheek is vastgelegd, maar ook structurele professionalisering. Om inzicht in de literatuur te krijgen kunnen leraren gesprekken met leerlingen voeren. Hiervoor is het nodig dat ze op de hoogte zijn van het literaire aanbod en bekwaam zijn in het voeren van deze gesprekken. De grote verandering die nodig is, is dat er op scholen een leescultuur gerealiseerd wordt en aan die cultuur bouw je samen.

'Per school is de situatie nu nog heel verschillend,' zegt De Jong-Slagman. 'Er hangt nog erg veel af van de individuele leerkracht, want "ervaring opdoen met literatuur" is heel breed. Dat kun je doen door voorlezen en kinderen zelf te laten lezen, maar belangrijk is ook wát er gelezen wordt. "Tekstkwaliteit is een blinde vlek," zeiden Marie-José Klaver en Yra van Dijk ooit in *De Groene Amsterdammer*, en ik beaam dat.'

Wat zou er dan gelezen moeten worden?

Boerma: 'Vooral rijke teksten. Wat daaronder wordt verstaan? Er is een mooie definitie opgesteld door experts, maar waar het op neerkomt is dat het teksten zijn die niet voor het onderwijs zijn aangepast door ze bijvoorbeeld te versimpelen. Dat werkt juist averechts, blijkt uit onderzoek: kinderen leren het meeste door goede en aansprekende teksten te lezen, gelaagd en met veelzijdig taalgebruik, geschreven door echte auteurs en journalisten. In feite kunnen alle kerndoelen gekoppeld worden aan rijke teksten. Je kunt erover praten, schrijven en reflecteren op de vorm van de tekst. Niet alleen voor het domein literatuur – natuurlijk, dat bij uitstek –, maar ook voor de andere domeinen is het gebruik van rijke teksten essentieel.

Daarbij moet er expliciet aandacht voor goede jeugdliteratuur zijn. Anders bestaat het risico dat de focus zo sterk op het kennisrijke leesonderwijs komt

te liggen, dat we alleen maar informatieve teksten gebruiken.'

Het lezen van jeugdliteratuur moet dus onderdeel van het curriculum zijn?

'De jeugdliteratuur in Nederland is van zeer hoge kwaliteit,' reageert Jongstra. 'Dus ja, er zijn veel jeugdboeken die je direct kunt inzetten in de leer- en ontwikkelgebieden. Denk aan *De wonderverteller* van Lida Dijkstra over de reizen van Marco Polo als koopman en ontdekkingsreiziger. Hoe reisde hij, en hoe kreeg men destijds een beeld van het Verre Oosten? Naast kennis kun je je als lezer ook identificeren met het stoere en leergierige dienstmeisje Maria. Kortom, talrijke aanknopingspunten voor allerlei kerndoelen. En dan bevat het boek ook nog prachtige illustraties.'

'Jeugdliteratuur is per definitie origineel en rijk,' zegt De Jong-Slagman. 'Als de leerkracht aandacht heeft voor de compositie van het verhaal, voor herhaling, motieven, metaforen, de esthetische kwaliteit van de taal en illustraties, krijgen kinderen daar al jong oog voor. Taalinzicht en woordenschat groeien door het lezen van jeugdliteratuur. Dat werkt door in de andere domeinen van het vak Nederlands. Goede leraren kunnen hun onderwijs zo vormgeven dat ze die samenhang uitbuiten en wat losser omgaan met hun methodes.'

Dat klinkt als een zware opgave. En pabostudenten lezen zelf nog maar nauwelijks, hoor je vaak. Belemmert dit niet een succesvolle implementatie van de nieuwe onderwijsdoelen literatuur?

Jongstra: 'Wat je niet hebt, kun je ook niet geven, zeg ik tegen studenten. Het is ontzettend belangrijk om de nieuwsgierigheid naar waardevolle bronnen, waaronder jeugdliteratuur, weer op te wekken bij studenten. Lerarenopleiders hebben een belangrijke taak. "*Readers are made by readers*," zei Aidan Chambers al.'

'We moeten studenten de juiste leesattitude meegeven,' aldus Boerma, 'Dat het normaal is als leerkracht boeken te lezen en je te blijven verdiepen in wat er nieuw verschijnt. Het zou echt al een grote stap zijn als er gewoon meer kinderboeken worden gelezen door studenten én leerkrachten. Idealiter ► 5

Jeugd- literatuur is per definitie origineel en rijk

zou elke leerkracht in staat moeten zijn goed leesonderwijs te geven, ongeacht de afstudeerrichting.'

'Ik merk,' zegt De Jong-Slagman, 'dat veel pabostudenten hun leeslust op het vo hebben verloren en weinig literaire kennis hebben; soms lijkt het of ze tijdens hun middelbareschooltijd bijna geen literatuurlessen hebben gehad. Het zou mooi zijn als daar meer aandacht voor komt: een positieve en minder vrijblijvende houding ten aanzien van jeugdliteratuur in de onderbouw en een soepelere overgang naar het formele literatuuronderwijs, met aandacht voor young adult. Daarnaast vind ik dat alle pabostudenten 25 goed geschreven en mooi uitgegeven jeugdboeken per jaar moeten lezen, leren van elkaars perspectieven en de jeugdliteratuur betrekken op zoveel mogelijk andere vakken.' Jongstra ziet dit als haalbaar: 'Leraar Martin Bootsma raadt in zijn prachtige boek *Brieven aan Miyo* aan om tweewekelijks een boek te lezen. Daarmee zouden studenten aan het einde van hun studie zo'n honderd titels hebben gelezen. Daarna houdt het lezen natuurlijk niet op, anders hou je leraren over die alleen nog *Jip en Janneke* of *Kruistocht in spijkerbroek* kennen. Je bent echt niet klaar als je je diploma hebt: het gaat erom dat je je vak bijhoudt en in een leesnetwerk kunt functioneren, en zo bijdraagt aan de leesontwikkeling van kinderen, op school en thuis.'

Ook Boerma is optimistisch: 'Mijn ervaring is dat de meeste pabostudenten eenvoudig enthousiast gemaakt kunnen worden voor het lezen van boeken. Wel hebben ze vaak een duwtje in de rug nodig. Het aanbod is groot en hun eigen basisschooltijd is alweer een tijd geleden, vaak weten ze niet waar te beginnen. Daar kunnen wij opleiders bij helpen. Door het aanbod af te bakenen. Door ze kennis te laten maken met mooie, recente jeugdliteratuur en met klassiekers. En door ze te laten zien hoe ze op de hoogte kunnen blijven van wat er verschijnt, welke boeken literaire prijzen winnen enzovoorts. Zo wordt de drempel lager voor ze om dit ook in hun stagegroep toe te passen.'

Zijn jullie hoopvol over het nieuwe leesonderwijs op basisscholen en pabo's?

Jongstra: 'Uit onderzoek van Stichting Lezen en van de Taalunie blijkt dat er grote verschillen zijn tussen pabo's wat betreft aandacht voor jeugdliteratuur.'

Toch zie ik sinds een paar jaar wel een kentering op pabo's en in het werkveld. Veel pabo's zijn bezig met een curriculumvernieuwing. Ook daarin zal het lezen een grotere rol krijgen, vermoed ik, inspelend op de curriculumvernieuwing in het po. Bij ons heeft die ontwikkeling er in ieder geval toe geleid dat alle hogeschooldocenten nu structureel jeugdliteratuur inzetten. Dus ja, ik ben heel hoopvol.'

Boerma: 'Wij hebben op de IPABO de Week van het Kinderboek voor eerstejaarsstudenten. Dat wakkert veel leesenthousiasme aan. Hoe meer van dit soort voorbeelden er zijn op de basisscholen en pabo's, hoe meer leerkrachten leren om goed, effectief leesonderwijs te geven. Het zal zich verspreiden als een olievlek. En kinderen die goed en motiverend leesonderwijs krijgen, zijn de leraren van de toekomst!' 'Bezig zijn met literatuur,' concludeert De Jong-Slagman, 'begint dus niet in de bovenbouw vo, maar al in groep één. Of nog eerder: op school.' ●

Praktijkgericht onderzoek

Inouk Boerma studeerde Taalwetenschap (UvA) en promoveerde op leesplezier en leesbegrip bij kinderen in de bovenbouw van de basisschool (VU). Ze is opleidingsdocent taal aan de Hogeschool IPABO (Amsterdam, Alkmaar) en sinds 2023 als Associate Lector verantwoordelijk voor de onderzoekslijn Lezen, het eerste lectoraat in Nederland op dit vakgebied: 'Bij ons zijn onderzoek en onderwijs nauw met elkaar verbonden. Ik ben inhoudelijk verantwoordelijk voor de afstudeerrichting Lezen, en geef samen met collega's les aan de vierdejaars die deze richting volgen. Zo voeden wij de studenten met de recentste inzichten over goed leesonderwijs, en bereiden we ze voor op de nieuwe kerndoelen.'

Janneke de Jong-Slagman geeft Nederlands op de pabo en lerarenopleiding vo van Driestar hogeschool (Gouda). In 2023 rondde ze een postdoctoraal onderzoek af naar hardop denkend lezen van jeugdliteratuur op de pabo, *Beter en breder lezen*. Sinds een jaar is ze lector geletterdheid bij Driestar educatief. Met haar lectoraat hoopt ze dat (christelijke) scholen 'meer aandacht krijgen voor literaire kwaliteit en voor het boek als venster op de wereld, door professionalisering en door bij te dragen aan het curriculum van de pabo'.

Wenckje Jongstra studeerde Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde in de theoretische linguïstiek (University of Toronto). Recent is ze geïnstalleerd als lector Taal & Ontwikkeling aan Hogeschool KPZ (Zwolle). 'We doen diverse onderzoeken waarin lezen een belangrijke plaats inneemt. Zo onderzoeken we in het RAAK-project "Lezen en laten lezen. Leraren als leesbevorderaars in het po en vo" hoe we de repertoirekennis van leraren en hun leesbevorderingscompetenties kunnen versterken, en welke rol de leescultuur daarin speelt.'

TERLOUWS MEEST POLITIEKE KINDERBOEK

Koning van Katoren

Jan Terlouw

Lemniscaat, € 16,99

10+

LEZEN & VERDER LEZEN

In de voetsporen van
Jan Terlouw (1931-2025)

Tekst Mirjam Noorduijn

De grote vloed

Sjoerd Kuiper

Hoogland & Van Klaveren, € 19,90

12+

Doldriest toekomstavontuur waarin de wereld is overspoeld door een vloedgolf van Bijbelse proporties.

Direct vanaf de openingsscène waarin Moos (13) ontwaakt, doordat zijn pleegopa met bed en al zijn torenkamer komt binnendrijven, razen de vinnige, maatschappijkritische grappen voorbij. Onderwijl klinkt Kuipers liefde voor het leven tussen de regels door.

Jan Terlouw, die dit jaar op 93-jarige leeftijd overleed, stelde zich in 1971 voor het eerst verkiesbaar voor de Tweede Kamer. In dat jaar verscheen ook *Koning van Katoren*. Het met een Gouden Griffel bekroonde, maatschappijkritische sprookje over Stach, die het land Katoren van een zestal machtsbeluste, incapabele ministers bevrijdt, is behalve een van zijn meest succesvolle, ook een van zijn meest politieke kinderboeken.

Terlouw schroomde niet om over maatschappelijke vraagstukken te schrijven: met zijn boeken wilde hij kinderen 'helpen opgroeien tot vrije mensen'. Toch besteedde hij dat hij met *Koning van Katoren* politieke bedoelingen had. Hij had het – net als zijn debuut *Pjotr* (1970) en *De avonturen van oom Willibrord* (1970) – vooral als een sprookjesavontuur voor zijn kinderen bedacht. Pas later erkende hij dat hij zich tijdens het schrijven wel degelijk had gerealiseerd dat de problemen van Katoren die van onze maatschappij weerspiegelen en nog steeds om aandacht vragen. Juist door die tijdloosheid, zo vermoedde Terlouw, is het boek een klassieker geworden.

Voor wie het even niet meer op zijn netvlies heeft: die klassieker begint met de geboorte van Stach in de nacht dat de oude koning van Katoren sterft. Als er na zeventien jaar nog steeds geen troonopvolger is, vraagt Stach aan de ministers van Katoren (wier beleid hij afkeurt) wat hij moet doen om de volgende koning te worden. Om Stach te dwarsbomen, bedenken ze zeven schijnbaar onoverwinnelijke opdrachten, van het verjagen van de vogels van Decibel tot het omhakken van de granaatboom van Wapenfelt en het uitschakelen van de draak van Smook. Het is evident dat de opdrachten voor kwesties staan als geluidsoverlast, de wapenwedloop (van de Koude Oorlog, maar opnieuw actueel), de luchtvervuiling en het klimaatprobleem.

Natuurlijk volbrengt Stach alle opdrachten met succes. Maar, maakt Terlouw duidelijk, zonder hulp van de inwoners van Katoren was dit hem nooit gelukt. Eendracht maakt macht, daarvan was Terlouw overtuigd – dus zet je eigenbelang opzij en toon moed zoals Stach dat doet in Katoren.

Hoopvolle verhalen over het einde van de wereld

Diverse auteurs

Ploegsma, € 15,-

12+

Een groep jeugdboekenschrijvers die zich zorgen maakt over klimaatverandering, heeft zich verenigd onder de noemer Schrijvers voor Toekomst. Vanuit hun geloof dat verhalen de wereld kunnen verbeteren, stelden ze een bundel samen van vijftien diverse verhalen over klimaatactivisme, polarisatie en maatschappelijke onrust, die uitnodigen tot debat.

Borealis

Marloes Morshuis

Lemniscaat, € 15,99

10+

Joppe (13) is samen met zo'n tweehonderd leeftijdgenoten vanuit de hele wereld ontvoerd naar een stille plek in Alaska om zich voor te bereiden op een allesvernietigende zondvloed. Morshuis, die lang bij GroenLinks werkte, verpakt een actuele, maatschappelijk relevante thematiek in een razend spannende eco-thriller. Vlot en pretentieloos geschreven.

De macht van Algas

Marco Kunst

Lemniscaat, € 15,99

10+

Spannend toekomstverhaal over het algenolie-producerende bedrijf Algas, dat Walcheren overneemt nadat zij het laatste Zeeuwse eiland van een verwoestende overstroming heeft gered. Wikke, Naomi, Bries en Lutijn komen in verzet tegen de corrumperende effecten van de macht van Algas. Verteld vanuit wisselend perspectief en inspelend op de actualiteit.

“ Geloof in wat je kan

Gevraagd worden om het Kinderboekenweekgeschenk te schrijven, voelde letterlijk als een geschenk voor Kevin Hassing, helemaal vanwege het thema 'Vol avontuur!' dat zo ongeveer op zijn lijf is geschreven. En dat terwijl *Lexie* een heel ander soort verhaal is geworden dan de avontuurlijke zeemansserie *Mus & kapitein Kwaadbaard*.

“Als je dyslexie leert omarmen, kan het een superkracht zijn

‘Lexie gaat over een meisje van nu met dyslexie en over haar reis om voor zichzelf een plek in de wereld te vinden,’ legt Kevin Hassing uit. ‘En dat is ook relevant, spannend en een écht avontuur.’

Wat betekent het voor jou dat je bent gevraagd om het Kinderboekenweekgeschenk te schrijven?

‘Het is het hoogtepunt van mijn carrière tot nu toe. Ik vergeet het moment dat ik gevraagd werd echt nooit meer. Ik heb wel een uur gehuild. Ik was zo blij, opgelucht en ontroerd. Ik heb hard gewerkt om mezelf op de kaart te zetten als auteur. Je moet scholen bezoeken en lezers, boekhandelaars en bibliothecarissen leren kennen. Ze moeten allemaal weten wie je bent. Het gaat bijna zieltje voor zieltje. Dus als je op een gegeven moment in die boot zit en je krijgt opeens wind mee, zonder dat je er iets voor hoeft te doen, dan valt de druk om zichtbaar te blijven even van je af.’

Hoe kwam je op het idee voor Lexie?

‘Ik heb op scholen heel veel kinderen met dyslexie ontmoet en die vragen altijd: kan ik jouw boek lezen, want ik heb dyslexie. Als ik dan met ze in gesprek raak, merk ik dat lezen voor hen zorgt voor veel onzekerheid. Ze kunnen een boek echt schuwen. Toen ik research ging doen, kwam ik erachter dat mensen met dyslexie andere dingen juist weer heel goed kunnen. Ze zijn vaak heel creatief, visueel ingesteld en goed in oplossingen bedenken. Dyslexie wordt vaak alleen maar als een nadeel gezien, maar als je het leert omarmen is het dus ook een kracht. Of, zoals in het geval van Lexie, een superkracht. Dat vond ik een mooi ingrediënt voor een coming-of-age-achtig verhaal waarin je ontdekt wie je echt bent.’

Heb je alweer nieuwe verhaalideeën?

‘Ik heb genoeg ideeën voor de komende twee jaar! Ze zijn er altijd opeens. Soms

zijn ze geënt op een ervaring. Ik heb dit jaar meegedaan aan *Expeditie Robinson* en daar kreeg ik het idee voor een boek over de dochter van Robinson Crusoe die ook haar eigen avonturen wil beleven. Maar papa wil natuurlijk absoluut niet dat ze weggaat, want hij heeft ellende meegemaakt. En zij denkt alleen maar: ik wil dit ook.’

Je kon er op dat moment natuurlijk niet echt mee aan de slag, alleen maar op broeden.

‘Ja, op broeden en onthouden. Elke avond voor het slapengaan las ik de andere kandidaten uit mijn hoofd een stuk voor uit mijn boek *Mus & kapitein Kwaadbaard*. Dat vonden ze heerlijk, want je hebt daar geen entertainment. Het was net als vroeger, toen we nog verhalen vertelden bij het kampvuur, dat deden wij nu ook. Vervolgens vielen zij allemaal in slaap bij mijn stem, maar was ik nog klaarwakker en aan het plotten. Zo heb ik avond na avond het verhaal uitgedacht over Ruby Crusoe.’

Veel van jouw boeken gaan over stoere meisjes. Is dat een bewuste keuze?

‘Ik ben denk ik meer onder de indruk van stoere meisjes dan van stoere jongens, omdat ik het idee heb dat stoere meisjes harder moeten werken om stoer te mogen zijn. Bij meisjes horen toch vaak bepaalde verwachtingen. Een dorp kan niet gered worden door een weesmeisje. Een meisje met dyslexie kan geen superheld zijn. Dus in mijn boeken doe ik het tegenovergestelde: laten zien dat het wél kan. Dan komt er een kracht vrij die iedereen hopelijk aanspreekt. En niet alleen meisjes of mensen met dyslexie.’

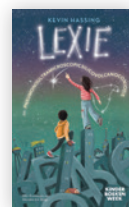
Was na een carrière als acteur, auteur worden een langgekoesterde droom die uitkwam?

‘Het was eigenlijk meer een experiment. Ik was het zat om afhankelijk te zijn van producenten en theaters die werk voor me hadden of niet. Ik wilde zelf iets maken, maar de vorm kon ik maar steeds niet vinden. En toen werd ik zes jaar geleden wakker met een beeld in mijn hoofd van een man met een baard die rood oplichtte. Ik dacht, ik schrijf het eens op, kijken hoe dat is. Dat idee is gaan leven en ik heb iets bedacht wat een kinderboek werd. Het voelt nu alsof ik bezig ben met iets wat zin heeft. Acteren voelde meer als entertainment. Natuurlijk is dit ook entertainment, maar hierbij kan ik iets meer meegeven. En dat geeft een veel fijner gevoel.’

Wat wil je graag meegeven?

‘Dat je meer moet geloven in wat je kan, dan bang zijn voor wat je niet kan. Soms weet je nog niet wat je kan, maar ernaar op zoek gaan loont altijd. Alleen maar teleurgesteld zijn in wat je niet kan, dat loont nooit.’ ●

Kevin Hassing (1984) begon zijn carrière als (stem)acteur voordat hij ook succesvol kinderboekenauteur werd. Hij debuteerde in 2020 met *Mus & kapitein Kwaadbaard* en *De 5 Slangen*, het eerste deel van een avontuurlijke vijfdelige serie over een dapper weesmeisje en haar piratenvrienden, waarmee hij drie keer achtereen de Kinderjury won. In 2024 verscheen het eerste deel van een nieuwe serie, *De Krieps*, over kriebelige wezentjes die avonturen beleven op het menselijk lichaam.

WINNAAR MAX VELTHUIJS-PRIJS

Annemarie
van Haeringen

Van kattensprong tot dondergod

Met drie Gouden Penselen, vier Zilveren én de Wouter-tje Pieterse Prijs op zak is **Annemarie van Haeringen** (Haarlem, 1959) een zeer terechte winnaar van de Max Velthuijs-prijs. In november ontvangt ze deze gloedvolle bekroning voor een oeuvre dat dankzij veel talent en toewijding tot stand kwam.

Tekst en foto
Annemarie Terhell
Illustratie
Annemarie Van Haeringen

De prinses die geen man kan vinden omdat ze een stoere bink met twee koffers vol haren achter zich aansleept. Kleine Ezel die zo opgaat in zijn tekening, dat hij de hele vloer mee kleurt. Beer die zo verrukt is van Vlinder, dat hij haar bijna platdrukt met zijn bloemen en zijn liefde. Generaties kinderen groeiden op met de prentenboeken van Annemarie van Haeringen. Intussen heeft ze er een carrière van veertig jaar tekenen opzitten, maar stoppen? Daar piekert ze niet over, vertelt ze in haar zonnige tuin waar de vlinders doorheen dartelen. 'In mijn werk voel ik me nog steeds een jaar of dertig; totaal niet arrivé. Nog altijd is er het gevoel van druk bij elk nieuw boek, dat het wel goed moet worden. Het blijft steeds een uitdaging. En het blijft heerlijk om te doen, ik hoop in hetzelfde tempo te blijven doortekenen.'

Bekende docenten

Wie zolang in het vak zit, schrijft vanzelf literatuurgeschiedenis. Het begon allemaal op de Gerrit Rietveld Academie, waar ze als verlegen student vreselijk moest wennen. 'In Amsterdam was iedereen zo ad rem. Zelfs de tram-conducteur had gelijk een opmerking klaar. Maandagmiddag was voor mij het beste moment van de week, dan kon ik vluchten. Dan stapte ik op mijn fiets naar Artis om dieren te tekenen. Heerlijk, daar was altijd rust. Van die dieren wist ik zeker dat ze niks bijdehands zouden zeggen. Waldemar Post kwam dan aan het einde de tekeningen met ons bespreken. Dat waren genoeglijke momenten.' Er waren meer docenten van wie ze veel geleerd heeft. 'Van Thé Tjong-Khing, bijvoorbeeld die het met ons had over lijnvoering en spanning. Hij gaf altijd praktische opdrachten. Of hij vroeg ons om onze favoriete prentenboeken mee te nemen. Dan legde hij uit wat hij goed vond en wat niet. Zo ging je vanzelf op een andere manier kijken.'

Debuut

Tijdens haar eindexamen-expositie in 1983 ontmoette ze het echtpaar Boele van Hensbroek van

uitgeverij Lemniscaat. 'Mevrouw Boele duwde haar kaartje in mijn hand en zei: kom maar eens langs. Ging ik met mijn tekeningen op bezoek bij die bijzondere, oude mensen in dat statige huis in Rotterdam. Zo spannend. Om tien uur 's ochtends schonken ze al sherry.' Twee jaar na haar afstuderen verscheen haar eerste prentenboek: *Kattensprongen en reuzestappen* (1985) bij Lemniscaat. Het was in het begin hard werken als tekenaar, herinnert ze zich: 'Ik heb altijd stug doorgewerkt en nam alle opdrachten aan die voorbijkwamen. Dan dacht ik: je kunt toch tekenen. Wat zeur je nou? Illustraties voor schoolboekjes, daar was ik niet zo geschikt voor. Ik werk liever groot. Meer plezier beleefde ik aan de kookrubriek en de kinderpagina van *Trouw*.'

Leopold

Na een paar omwegen kwam ze terecht bij uitgeverij Leopold, waar ze werd binnengehaald door uitgever Liesbeth ten Houten. 'Bij Leopold werd ik gekoppeld aan grafisch ontwerper Tessa van der Waals. Dat is voor mij een belangrijk moment geweest. Tessa heeft een ongelooflijk goed oog voor typografie en vormgeving. En ik ben heel precies met kleuren. We werken nog steeds met veel plezier samen.' Ook Max Velthuijs, haar latere mentor en goede vriend, leerde ze daar kennen. 'Max wilde wel een keer iets over mijn werk zeggen, dus nam ik de tekeningen mee van de kinderbijbel die ik net had geïllustreerd. Hij zei: "Annemarie, waarom al die woeste kleuren? Het is maar een achtergrond! Kun je dat niet beter doseren?" Elk nieuw prentenboek besprak ik met hem. Mijn tekeningen werden daar evenwichtiger van, denk ik. Hij was zo'n fijn persoon. Altijd relaxed.'

Gouden Penseel

En zo groeide ze toe naar haar eigen, herkenbare handschrift met innemende karakters, speelse lijnen en een uitbundig kleurenpalet. De echte doorbraak volgde eind jaren negentig. Met Stichting NANA, dat culturele manifestaties organiseerde op de voormalige Nederlandse Antillen, mocht ze mee op tournee. 'Dat was geweldig. Samen met Paul van Loon, Max Velthuijs en Sjoerd Kuyper was ik op Curaçao. We ontmoeten Antilliaanse schrijvers als Roland

“Ik hoop in hetzelfde tempo te blijven doortekenen

Colastica en Diana Lebac. Er heerste zo’n goeie sfeer. Daar is ook *Malmok* uit voortgekomen, dat ik met Sjoerd maakte. In 1999 kreeg ik daar een Gouden Penseel voor, een waanzinnig leuk moment: in die tijd stond het *Jeugdjournaal* dan bij je voor de deur. Het jaar daarop kreeg ik er weer een, voor *De prinses met de lange haren*. Dat was het eerste boek dat ik ook zelf had geschreven.’

Televisieserie

Een later hoogtepunt was haar bezoek aan Suriname. ‘Daar was ik in 2007 met Toon Tellegen en Bibi Dumon Tak. We trokken na de schoolbezoeken veel met z’n drieën op en hebben enorm veel gelachen.’ Tellegen kende ze al van de vier series met dierenverhalen die ze tussen 1995 en 2002 voor VPRO’s *Villa Achterwerk* maakten. ‘Ik heb daar uiteindelijk aan getekend. Heerlijk, dan zat ik maandenlang helemaal in die wereld van Toon.’ Ook illustreerde ze een aantal van zijn boeken, zoals recent *De armen van de octopus* (2024) – een van haar favorieten.

Met Dumon Tak ontstond een bijzondere samenwerking. In 2016 illustreerde ze *Siens hemel*, waarin Dumon Taks hond Sien haar laatste adem uitblaast met een breekbaar lijntje, gevolgd door inktzwarte bladzijden. Later volgden een dichtbundel en *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda* –

het boek waarmee ze in 2023 de Woutertje Pieterse Prijs veroverden. ‘Tijdens het maken hebben Bibi en ik zoveel plezier gehad. Ik denk altijd: als je een beetje somber bent, lees dan een dierenprekbeurt. Over de eenhoorn bijvoorbeeld, waarin de brulaap de hele boel bij elkaar liegt. Daarvan kun je niet anders dan vrolijk worden.’

Kleine Ezel

Zijn we nog mijlpalen vergeten? Een heleboel, vreest ze. Dat ze goeie herinneringen bewaart aan *Wat niemand weet*, het Prentenboek voor de Kinderboekenweek dat ze dat maakte samen met Tonke Dragt. Dat de prentenboeken over Kleine Ezel die ze maakte met Rindert Kromhout, door Theater Terra werden bewerkt tot musicals. ‘Met die prachtige liedjes erin! De voorstelling is zelfs gespeeld in China, Hongkong en Japan.’ En *Sneeuwwitje breidt een monster* (2014) moet absoluut genoemd worden, want dat is een van haar persoonlijke favorieten: over haar lievelingsgeit die uit enorme bergen wol een monster tevoorschijn breidt. Ze kijkt even naar de lege wei achter het huis. ‘Sneeuwwitje is vorig jaar overleden aan een longontsteking. Doortje en Aap – die ook allebei in mijn boeken voorkomen – zijn er ook niet meer, ik mis ze. De Gouden Plaque die ik heb gewonnen in Bratislava hing altijd in Sneeuwwitjes stal. Ik dacht: die is voor jou.’

Gouden tranen en godenspuug

Wat is haar dierbaarste boek uit al die jaren? ‘Dat is toch altijd het boek dat je nog moet maken, omdat ik daar met mijn hoofd het meest mee bezig ben.’ Ze laat tekeningen zien uit *Toen Thor het nog liet donderen* met tekst van Bette Westera, waarin ze zich heeft uitgeleefd met acryl op een bewerkte achtergrond. Freya huilt gouden tranen, Kvasir is gemaakt van godenspuug. Het boek verschijnt eind oktober, nog voor ze in november de Max Velthuis-prijs in ontvangst mag nemen. Een betekenisvol moment, ze neemt plaats in een rijtje illustere voorgangers. ‘Zonde dat Max hem zelf nooit heeft gekregen,’ vindt ze. Hij is een van de reuzen waarop ze leunt. ‘Hoewel: je naam aan een prijs verlenen is misschien wel eervoller dan de prijs krijgen.’ ●

De **Max Velthuis-prijs** is een oeuvreprijs voor Nederlandse illustratoren van kinderboeken die elke drie jaar wordt toegekend door de Stichting P.C. Hooft-prijs voor Letterkunde. De eerdere laureaten zijn **Mance Post** (2007), **Thé Tjong-Khing**

(2010), **Wim Hofman** (2013), **Dick Bruna** (2016), **Sylvia Weve** (2019) en **Philip Hopman** (2022). Aan de prijs is een bedrag verbonden van zestigduizend euro. De prijsuitreiking is op uitnodiging en wordt georganiseerd door het Literatuurmuseum.

ODE AAN HET BEDVERHAAL

***Ik weet niet meer hoe ik slapen moet* van Bruno Zocca is een geestige ode aan het bedverhaal.**

Inslapen lukt niet, ik blijf wakker, constateert de hoofdpersoon ontreddeerd, rechtop zittend in bed. Opnieuw tandenpoetsen, pyjama uit en aan, voor de tweede keer welterusten zeggen tegen papa – het wil allemaal niet helpen. Pas na een nachtelijk

ommetje en een ontmoeting met een slapeloze beer rinkelt er een belletje. Ze hebben niet voorgelezen! Een fijn verhaal, geïllustreerd met fraaie tekeningen in een verrassende kleurstelling. Dat Zocca een fan is van William Steig, de Amerikaanse grootmeester, zie je aan zijn lijnvoering: innemend en een tikje cartoonesk.

Ik weet niet meer hoe ik slapen moet
Bruno Zocca, vert. Edward van de Vendel
TIPTOE Print, 4+

De impact van digitale prenten- boeken

Digitale prentenboeken in de kinderopvang vergroten de woordenschat, zo blijkt uit een effectstudie.

Net als papieren boeken dragen zij bij aan de taalontwikkeling van peuters. Er zijn echter wel een paar voorwaarden: pedagogisch medewerkers moeten daarnaast toegang hebben tot goede boeken én ze dienen te worden getraind in het gebruik. 'Op dit moment worden digitale prentenboeken in de kinderopvang nog relatief weinig ingezet,' weet Julienne van den Heuvel, specialist BoekStart bij Stichting Lezen. 'Kindcentra zijn soms huiverig voor extra schermtijd bij jonge kinderen, en werken daarom liever niet met digitale prentenboeken. Dat is begrijpelijk, maar ook een gemiste kans.' De onderzoekspublicatie ***Inzet van digitale prentenboeken in kindcentra*** van Thirza Osterhaus, Roel van Steensel en Bjorn de Koning is te vinden op lezen.nl.

Lezen met jonge kinderen

***In Wat jonge kinderen echte lezers maakt* laat voormalig universitair hoofddocent algemene pedagogiek Wilna Meijer zien hoe de ontwikkeling van geletterdheid bij jonge kinderen verloopt.**

Daarbij houdt zij een vurig pleidooi voor het in ere herstellen van 'ontluikende geletterdheid', een begrip dat de afgelopen decennia naar de achtergrond is verdwenen. Kinderen worden daardoor vroegtijdig belast met het oefenen van technische vaardigheden, terwijl dit lang niet altijd effectief is, schrijft Meijer. In haar boek voert ze observaties op van kinderen die in hun huiselijke omgeving en op school bezig zijn met boeken, verhalen, voorlezen en zelf leren lezen. Zo laat ze zien hoe ontluikende geletterdheid eruitziet. Haar bevindingen vat ze samen in een aantal richtlijnen voor (groot)ouders en professionals. Ook beantwoordt ze vragen, zoals: wat zijn goede kinderboeken. Hoe ga je om met de zelfverzonnen spelling van kinderen?

Wat jonge kinderen echte lezers maakt
Wilna Meijer, Amsterdam University Press, € 24,99
(ook als e-book verkrijgbaar)

Zilveren Penselen

Dit jaar zijn er acht Zilveren Penselen uitgereikt aan de best geïllustreerde jeugdboeken van het afgelopen jaar. De prijzen worden toegekend in vier categorieën: prentenboeken, informatief, kinder- en jeugdboeken.

Opvallend is de dubbele bekroning van het prentenboek **Een ongelofelijk grote, ongelofelijk gevaarlijke leguaan** van Pim Lammers, met tekeningen van Natascha Stenvert, dat zowel een Zilveren Griffel als Penseel ontving. Ook **De wonderverteller** van Lida Dijkstra, waarin Djenné Fila de reis van Marco Polo illustreerde met oosterse prinsessen en een oogverblinde stad van goud, viel dubbel in de prijzen. Een opvallende nieuwkomer is Jan Hamstra, die veel lof oogstte met zijn linosneden van kippen in **Het grote kippenboek**. Alleen de oorspronkelijk Nederlandstalige boeken maken kans op Goud. Dat betekent dat Djenné Fila, Jeska Verstegen, Natascha Stenvert en Jan Hamstra daarvoor in de race zijn. Fila en Verstegen wonnen het Gouden Penseel al eerder, in respectievelijk 2023 en 2024. De winnaar van dit jaar wordt op 26 september bekendgemaakt. kinderboekenweek.nl

Kikker in het Kröller-Müller

In **Kikker kijkt naar kunst** brengt Kikker, de groene held uit de boeken van Max Velthuijs, een bezoek aan de beeldentuin van het Kröller-Müller Museum.

Samen met zijn vriendjes wandelt hij er langs twaalf verschillende kunstwerken en ze bespreken wat ze tegenkomen. Er is van alles te zien: op elkaar gestapelde vaten, strak geschilderde lijnen, een vreemd huis en zelfs een ster. Kinderen kunnen met een speciale routekaart dezelfde wandeling maken. Het kinder-kunstboek is geschreven naar teksten van Max Velthuijs (1923-2005). Volgens museumdirecteur Benno Tempel sluit Kikker helemaal aan bij het filosofische karakter van zowel Helene Kröller-Müller als het museum zelf: 'Ik vind het mooi dat Kikker en zijn vriendjes vol reflectie in het leven staan. De beeldentuin laat kinderen op een laagdrempelige manier kennismaken met kunst.'

Kikker kijkt naar kunst, naar Max Velthuijs, Leopold | Kröller-Müller museum, € 16,99, (4+) krollermuller.nl

WINNAARS van de LEESPLUIM

JUNI

'Als je straks bent uitgepraat, heb je dan nog wel woorden over voor mij?' vraagt een meisje aan haar vader, die vlak voor het slapengaan druk is met zijn telefoon. Zo begint in **Vier woorden voor jou** van de Italiaanse prentenboekmaker Felicità Sala, een fantasievol 'wat als'-gesprek, waarin vader een raket bouwt en ontsnapt uit de diepzee en de ruimte. Een mooi verhaal waarin verbeelding van ouder en kind samensmelten (Querido, 4+).

JULI

Joes is de allerliefste poes. Joes spint zachtjes, ligt lekker op de bank, likt zijn pootjes schoon. Maar pas op, want als Joes een muisje ziet, wordt hij een tijger op jacht. Dan strekt hij zijn klauwen uit en belandt zo in de gordijnen. Een prentenboek in zachte kleuren over de tijger die in elke poes schuilt. **Joes de poes** is een mooi prentenboek van Suzanne Weterings met illustraties van Myriam Berenschot (Gottmer, 3+).

AUGUSTUS

Groot van Aurore Petit met illustraties van Lidewij van den Berg gaat over een peuter die al heel veel kan. Tellen bijvoorbeeld, al zit ze er nog wel eens naast. Ze kan zichzelf wassen, maar op de achtergrond zie je een helpende hand. Ze kleedt zich aan – twee benen in één pijp. De weg naar zelfstandigheid van deze tweejarige is met veel humor weergegeven, in heldere kleuren en duidelijke illustraties, schrijft de jury (Boycott, 2+).

SCHRIJVERS JUBILEUM

Bette Westera

“ Mijn taal- gevoel is mijn kracht

Toen ze zes was, wilde ze juf worden, maar **Bette Westera** (1958) werd kinderboekenschrijver. In 25 jaar tijd verschenen er 136 boeken, 215 vertalingen en won ze zó veel prijzen dat ze zelfs in een klein lettertype niet op een A4'tje passen. Tijd voor een terugblik.

Ze had zin in een feestje. Dus bedacht Bette Westera om dit jaar haar 25-jarige schrijverschap te vieren. Dat ze voor de eeuwwisseling al een kinderbijbelserie had gepubliceerd – een coproductie met haar moeder die theoloog was – telt niet mee, vindt ze: ‘Ik had drie kleine kinderen toen ik de serie schreef, ik deed dat erbij,’ licht ze toe. ‘Bovendien waren de boeken voor een beperkte doelgroep. Daardoor voelde ik me geen echte kinderboekenschrijver. Het idee dat er misschien wel eentje in mij schuilde, ontstond pas nadat ik was gestopt met het bewerken van die bijbelverhalen en het schrijven van andere levensbeschouwelijke teksten voor kinderen. Ik begon het schrijven te missen en dacht, waarom niet een echt kinderboek proberen? Ik heb vervolgens enkele uitgeverijen wat materiaal oegestuurd en gevraagd of ze een opdracht hadden. Clara Hillen, die in

die tijd bij Gottmer werkte, zag mogelijkheden. “Kun je ook prentenboekenteksten schrijven?” vroeg ze mij. Ik heb de stoute schoenen aangetrokken. In 1999 verscheen *Wil je met me trouwen?* met illustraties van Harmen van Straaten.’

Hoe kijk je terug op je debuut?

‘Als een sleutelboek dat mij allerlei inzichten heeft gegeven. *Wil je met me trouwen?* is op zich een eenvoudig verhaal over een meisje dat zich verkleedt als bruid en geen speelkameraadje kan vinden om haar bruidegom te zijn. Maar waar het natuurlijk eigenlijk over gaat, is je alleen voelen en ergens bij willen horen. Ik wilde van die levensbeschouwelijke thema’s af, maar ik ontdekte dat een prentenboek schrijven best leek op wat ik daarvoor had gedaan: elk goed kinderboek is gelaagd en vertelt meer dan alleen het verhaal aan de opper-

vlakke. Een ander inzicht dank ik aan Clara Hillen. Toen ik haar naar de illustraties vroeg voor *Wil je met me trouwen?* zei zij: “Een prentenboek begint altijd met een goede tekst.” Terugkijkend kan ik zeggen dat dit heel erg klopt. Ja, ook alle boeken met Sylvia [Weve red.] zijn begonnen met de tekst. Enige uitzondering daarop is misschien *Doodgewoon*. Ik had nog geen letter op papier en wist nog helemaal niet hoe ik over het thema “dood” wilde schrijven: gedichten, korte teksten, een prentenboek? Het kon alle kanten op. Sylvia begon ondertussen haar geduld te verliezen. Zij heeft toen twee tekeningen opgestuurd, waarbij ik vervolgens twee gedichten heb gemaakt die precies bleken te verwoorden wat Sylvia met haar tekeningen had willen verbeelden. Daarna kon ik beginnen.’

Met *Doodgewoon* won je je eerste Gouden Griffel en eerste Woutertje Pieterse Prijs. Wat betekent dit boek voor jou?

‘Het voelde als mijn echte doorbraak. Achteraf realiseerde ik me: in dit boek klopt alles, het geheel is meer dan de som der delen. De dood, daar hebben we allemaal mee te maken, meer nog dan met het thema “scheiding” in de eveneens geslaagde bundel *Uit elkaar*. Ik wilde alle facetten laten zien. Dat is goed gelukt: alles wat je met de dood kunt associëren zit erin. Emoties, humor, lichtheid, weemoed, fictie en non-fictie wisselen elkaar af, de illustraties en teksten vullen elkaar aan en de vormgeving maakt het af.’

Was dat een eyeopener, dat de vormgeving betekenis kan toevoegen?

‘Dat wist ik al wel. Het belang van goede vormgeving realiseerde ik mij voor het eerst bij *Ik leer liedjes van ver-langen en aan je apenstaartje hangen*. De verdichte dierenverhalen daarin waren al een keer uitgegeven als prenten-boeken [Westera staat op en pakt ze erbij]. Kijk, dat zijn *Hallo ik ben een koe* en *De zingende zaagvis* – beide al in 2000 verschenen. Maar het succes bleef uit. Toen we ze nog een keer wilden uitgeven hebben Sylvia en ik hard nagedacht over de juiste vorm. Het boek *Boven in een groene linde zat een moddervette haan*, van Maria van Donkelaar en Martine van Rooijen, met illustraties van Sieb Posthuma, bracht ons ten slotte op het idee van de lange

vorm die ons boek uiteindelijk gekregen heeft. Dat het is bekroond met een Zilveren Griffel is mede dankzij de vormgeving van het echtpaar Bockting. Hun invloed kan niet worden onderschat. Zo hebben zij bijvoorbeeld ook verzonnen dat de gedichten op alfabetische volgorde moesten staan. Dat gaf trouwens even een probleem, omdat Sylvia en ik “Aap” niet het beste openingsgedicht vonden. Dat heb ik opgelost door van “Aap” een “Slingeraap” te maken.’

Komen dit soort ingevingen makkelijk, of ben je een woordenweger?

‘Mijn schrijfproces begint altijd met iets concreets, ik moet het ergens over hebben. De ideeën daarvoor komen meestal al wandelend, of stofzuigend opborrelen. Daarna verzin ik enkele mooie zinnen. En dan ga ik puzzelen. Ik weet nooit van tevoren hoe ik wil eindigen, ik houd ervan mezelf te verrassen. Zo denk ik bij de zin “En toen kwam/ god weet waar vandaan/ de allereerste knal” uit *Was de aarde vroeger plat?* nog steeds: hoe ben ik er ooit op gekomen? Niet dat ik alles zomaar uit mijn mouw schud, hoor. Ik doe rustig een halve dag over drie zinnen. En ik begin de werkdag meestal met wijzigen wat ik de vorige dag heb geschreven. Mijn teksten laat ik overigens door de computer voorlezen en mijn gedichten lees ik zelf hardop voor. Zodat ik zeker weet dat ieder woord en iedere komma, punt en wit-regel op de juiste plek staat. Hoe je een gedicht leest wordt bepaald door de vorm die mede betekenis aan de inhoud geeft. Iedereen moet zonder na te hoeven denken mijn teksten-kunnen lezen en daar vervolgens uit pakken wat-ie pakken wil.’

Wat is je kracht?

‘Mijn taalgevoel. En mijn gevoel voor

“
**Ik weet
nooit
vantevo-
ren hoe
ik wil
eindigen**

rijm en ritme. Een rijmloos gedicht zal ik niet snel schrijven; rijm en ritme, daar ben ik nou eenmaal van. Daarin ben ik zeker gevormd door Annie M.G. Schmidt en ook drs. P met wie ik ben grootgebracht. Mijn moeder las ons in de auto voor uit *Het schaap Veronica*. En aan de Sinterklaasgedichten werd door iedereen heel veel tijd besteed: dat gevoel voor het lichte vers zat in ons allemaal. Ik las eens ergens dat in mijn gedichten een onnadrukkelijke echo van Annie M.G. Schmidt doorklinkt. Dat begrijp ik, al zijn haar gedichten maatschappijkritischer, terwijl die van mij filosofischer zijn.’

Zie je jezelf meer als schrijver, of als dichter?

‘Ik houd enorm van het vertellen van mooie verhalen. In 2021 heb ik *Nils Holgerssons wonderbare reis* herverteld. En eind dit jaar verschijnt een verhalenbundel over de Noordse mythologie met illustraties van Annemarie van Haeringen, geïnspireerd door mijn Kinderboekenweekgeschenk *Tiril en de toverdrank* waarin die mythologie ook een rol speelde. Dus al ziet de buitenwereld mij vast vooral als dichter, ikzelf vind mij toch meer een schrijver, een kinderboekenschrijver.’ ●

Bette Westera (Velp, 1958) rondde de pedagogische academie af en werd uiteindelijk schrijver. Ze schreef en vertaalde vele kinderboeken (vaak op rijm) en werkte samen met diverse illustratoren, onder wie Mattias de Leeuw (*Later als ik groot ben* 2021; *Gered*, 2022) en Henriëtte Boerendans (*Ik wil een wiegje worden, zei de wilg*, 2021; *Dichter bij de seizoenen*, 2024). Met Sylvia Weve maakte ze onder andere

de dichtbundels *Aan de kant, ik ben je oma niet* (Gouden Penneel, 2013) – voor Bette het boek waar ze het meest plezier aan heeft gehad om aan te werken, omdat ze zo ontzettend gelachen heeft met Sylvia – en *Doodgewoon* (2014). Niet alleen vindt Bette dit haar beste bundel, het is ook het boek waarop ze de meeste reacties heeft gekregen: ‘Het boek geeft mensen troost. Dat ontroert mij, dat ik anderen

woorden kan geven aan iets waar ze zelf geen woorden voor kunnen vinden.’ Recent verscheen een nieuwe dichtbundel met Sylvia Weve, *Er vloog een vliegje in de vla. Gedichten en gedachten over eten*. Een deel van Bette's gedichten is door haar man, componist-gitarist Diederik van Essel, op muziek gezet. Samen met hem verzorgt ze muzikale optredens voor poëziepodia. bettewestera.nl

Joke van Leeuwen zal tijdens de Kinderboekenweek een tentoonstelling verzorgen in WG Kunst in Amsterdam West.

Het thema 'Vol avontuur!' is haar op het lijf geschreven. In haar jeugdboeken reizen en verdwalen haar personages veelvuldig en beleven ze onderweg bijzondere avonturen. De tentoonstelling laat originele tekeningen, ruimtelijke werken en muurschilderingen zien. Zo kunnen bezoekers zich onderdompelen in Van Leeuwens avontuurlijke belevingswereld. 'Ik ben hier!' is te zien tot en met 2 november. wgkunst.nl

VOL AVONTUUR

De Kinderboekenweek staat voor de deur met het thema: 'Vol avontuur!'. Welke titels kun je inzetten voor een geslaagde week?

In *Een rugzak vol* van Pieter Koolwijk geeft Obi zijn geld uit aan een zakmes in plaats van aan een treinkaartje en besluit vervolgens naar zijn moeder te gaan lopen langs het spoor. Zo begint een onvergetelijke dag, waarin hij veel beleeft en ontdekt dat er stemmetjes uit zijn nieuwe tweedehands rugzak komen (Lemniscaat, 8+).

Twitch en de vlucht van de ijsvogel van M.G. Leonard gaat over Twitch, een jonge detective met een passie voor vogels. Als zijn zomervakantie begint, blijkt dat een ontsnapte overvaller zich heeft verschanst in 'zijn' bos. Fijn avontuur met als bonus dat je kunt doorlezen in de volgende drie delen (Lannoo, 9+).

Umbrador van Marieke Smithuis neemt je mee naar een magische wereld vol geheimen. Jinna is een wees met een bijzonder talent die het land moet zien te bevrijden van de Schaduwworst. Een spannend avontuur over vriendschap en verraad (Querido, 10+).

TIP

Kinderboeken kunnen kinderen helpen hun taal te ontwikkelen. Dus dat je die in het onderwijs moet gebruiken is vanzelfsprekend. Maar het aanbod is groot en niet altijd overzichtelijk.

Welke boeken passen bij welke vakken? En hoe kun je die boeken dan inzetten? *De wereld in kinderboeken* van lerarenopleider Erna van Koeven, Femke Ganzeman van Leesbevordering in de klas. nl en kinderboekenspecialist Herman Verschuren biedt een helpende hand. Het instructieve boek, dat volgens het voorwoord 'is bestemd voor pabostudenten en iedereen die in het primair onderwijs boeken en kinderen wil samenbrengen maar niet precies weet hoe dat moet', bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat in op het belang van lezen (in algemene zin en op school) en hoe je leesmotivatie kunt stimuleren. In deel twee laten de schrijvers met voorbeelden zien hoe je boeken in de klas kunt inzetten bij thema's die aansluiten bij vakken als aardrijkskunde,

techniek en kunst. Ieder hoofdstuk sluit af met 'Ankerpunten voor het kiezen van een thema'. Ook is er aandacht voor actuele vraagstukken en hoe je als leraar kunt omgaan met controversiële thema's. De genoemde boeken zijn een evenwichtige mix van recente en klassieke titels, zowel Nederlandstalige als vertaalde. Docenten met een onderwijsaccount kunnen een docentenexemplaar aanvragen.

De wereld in kinderboeken. Leesbevordering in de klas. Erna van Koeven, Femke Ganzeman, Herman Verschuren Boom, € 44,95 (incl. online leeromgeving) boomstudent.nl

Winnaar Pabo Boek

In de nieuwe verkiezing **Pabo Boek** brachten aanstaande leerkrachten uit heel Nederland hun stem uit op een van de drie bekroonde jeugdboeken van het afgelopen jaar.

De jongen die van de wereld hield van Tjibbe Veldkamp, met illustraties van Mark Janssen, werd de winnaar. De andere genomineerden waren

De reis van Manie Schaafs van Zindzi Zevenbergen, met tekeningen van Hedy Tjin, het verhaal over de eerste schaafsverkoper in Suriname dat eerder de Thea Beckmanprijs won; en het Gouden Griffelboek **Het kleine heelal van Annejan Mieras**, met tekeningen van Evelien Jagtman, waarin de van school geschorste

Raaf een bijzondere vriendschap sluit. Sterke concurrentie, maar er werd overtuigend gekozen voor de winnaar van de Woutertje Pieterse Prijs 2024. IPABO-student Lisa schrijft: 'Dit boek herinnert me eraan hoe belangrijk het is om kinderen de ruimte te geven om vragen te stellen en de wereld met open armen te ontdekken.'

paboboek2025.nl

EEN BOEK VOOR JE VERJAARDAG

Leescoördinator Kristy Boeykens vertelt over de bijzondere boekenkast van OBS Bijlmerhorst in Amsterdam. In elk van de vakjes ligt een stapel boeken, van prentenboeken tot spannende avonturen. Kinderen die jarig zijn mogen een boek kiezen als cadeau.

Enkele jaren geleden volgde Boeykens de cursus Open Boek in Amsterdam en ontmoette daar een cursist van basisschool De Blauwe Lijn. 'Zij vertelde dat de leerlingen op haar school elk jaar een boek krijgen voor hun verjaardag en ik dacht: dat moeten wij ook gaan doen! De kinderen van onze school hebben vaak weinig tot geen boeken thuis. We hebben het idee overgenomen, maar op onze eigen manier aangepakt. Voor we de boeken gingen bestellen heb ik de kinderen gevraagd: wat vinden jullie interessant? Daarnaast heb ik ook gekeken: welke boeken passen bij de kinderen, maar kennen ze nog niet? Een voorbeeld is **Het werkstuk** van Simon van der Geest, waarin een meisje in Suriname op zoek gaat naar haar vader. Toen ik hier zes jaar geleden op school begon, keek niemand naar de bibliotheek om. We hebben die in samenwerking met de OBA [Openbare Bibliotheek Amsterdam, red.] nieuw leven ingeblazen. De aandacht voor jeugdboeken heeft echt iets veran-

derd hier op school. Het leesplezier van de leerlingen is enorm gegroeid. Ze lezen boeken, ze praten erover. Het is enorm gaan leven. Ik weet nog goed dat het me voor het eerst lukte om het streefniveau voor begrijpend lezen te halen met mijn groep. Dat was al heel lang niet meer gebeurd.'

Zilveren Griffels

Vlak voor de zomervakantie werden twaalf jeugdboeken onderscheiden met een Zilveren Griffel, de prijzen voor de beste kinder- en jeugdboeken.

In de categorie negen tot en met twaalf jaar werd onder meer **De lijst van Violet Sopjes** van David Vlietstra bekroond, een even ontroerend als komisch verhaal van een meisje dat verslag doet van de speelafspraken die ze maakt met alle kinderen uit haar klas. Ook **De zomer die alles was** van

Mariska Overman, het verhaal van een bijzondere vriendschap, viel in de prijzen. In de categorie informatief werden twee titels onderscheiden: **De wonderverteller** van Lida Dijkstra, over de adembenemende reizen van de jonge Marco Polo, die op weg naar China zandgeesten en rovers trotseert. En **Slijmer dan je denkt** van Lotte Stegeman, waarin de supertalenten van dieren worden beschreven. In de categorie poëzie werd opvallend genoeg slechts één Griffel toegekend. Die ging naar de middeleeuwse schurkenstreken uit **Het onvergetelijke verhaal van Reinaert de vos** van Maria van Donkelaar en Martine van Rooijen. Welk van de oorspronkelijk Nederlandstalige boeken de Gouden Griffel 2025 wint, wordt bekendgemaakt op 26 september. Hebba.nl

PORTRET

Aidan
Chambers

Tekst
Annemarie Terhell
Foto
Jørgen
Koopmanschap

Juist het gesprek is waardevol

Op 11 mei jl. overleed **Aidan Chambers** (1934-2025), een groot denker, inspirator en jeugdboekenauteur, en een van de belangrijkste grondleggers van het hedendaagse leesbevorderingsbeleid. Joke Linders en Ted van Lieshout blikken terug op zijn grensverleggende gedachtegoed en taboedoorbrekende romans.

Doцент en jeugdliteratuurrecensent Joke Linders herinnert zich nog goed hoe ze Aidan Chambers leerde kennen aan het einde van de jaren tachtig. 'Hij kreeg in Nederland zijn tweede Zilveren Griffel voor *Tirannen*. Uitgeverij Querido had mij gevraagd om hem te begeleiden op zijn tour. Tegelijk zou ik een interview maken voor het *Haarlems Dagblad*. Ik zie nog voor me hoe we daar zaten in zijn kleine hotelletje in Amsterdam – ik op de rand van het bed, hij op de enige stoel – en besloten dat dat geen plek was voor een behoorlijk gesprek. Ik nam hem mee naar de Grote Markt in Haarlem, daar hebben we eindeloos op een terras zitten praten. Het was meteen enorm raak: we raakten in gesprek over onderwijs, over hoe je kinderen met boeken bereikt. Toen hij ontdekte dat ik voor de klas stond, wilde hij meteen mee naar mijn school om

te zien hoe het er in Nederland aan toging. Hij slaagde erin om alle leerlingen aan het praten te krijgen over seks, over lezen – in het Engels nog wel. Veel gegiebel, maar het bezoek was enorm geslaagd.'

Workshops en lezingen

Linders introduceerde Chambers bij vakgenoten en maakte hem wegwijs in Nederland: 'Hij maakte kennis met vaktijdschrift *Literatuur zonder leeftijd*, met IBBY en Toin Duijx, maar ook met schrijvers. Hij begon met het geven van workshops aan aankomende leraren en bibliothecarissen, en was te gast op de HKU, waar ik literatuurwetenschap doceerde. Het werd voor hem een feestje om naar Nederland te komen omdat hij een enorm gehoor kreeg. Andersom was het voor ons een feest, omdat hij ons meenam in zijn ideeën hoe je lezers kan bereiken. Hij overtuigde ons ervan dat dat

veel eenvoudiger was dan vaak werd gedacht. De kern was: als je maar in staat was om contact te maken met je lezers en begreep waar zij mee zitten, in plaats van dat je het “juiste” antwoord van ze verwachtte.’

Beleving

In de jaren negentig was die aanpak vernieuwend voor Nederland, vertelt Linders. ‘Literatuuronderwijs en lezen waren destijds erg gericht op prestatie. Gaf je het goede antwoord, dan was je een goeie leerling. Chambers benadrukte dat juist het gesprek waardevol is: het ging hem om de beleving, om identificatie, niet om interpretatie of uitleg. Hij begon altijd met een uitnodigende vraag: vertel eens. Wat vind je van dit boek? Elk antwoord was goed, zolang het gesprek niet doodliep. Een ander belangrijk inzicht dat hij meebracht, was dat als je als ouder of professional met kinderboeken bezig bent, je die dan zelf ook moet lezen. Als jij enthousiast bent over een boek, dan draag je dat enthousiasme vanzelf over op kinderen.’

Entertainer

Chambers gaf graag lezingen en workshops, en bond zijn toehoorders aan zich met zijn charme. ‘Hij had daar een slimme manier voor,’ vertelt Linders. ‘Dan deed hij alsof hij er niet voor geleerd had, maar het zo’n beetje had ontdekt. Dat was natuurlijk een houding – hij was ook acteur. Mensen vonden dat leuk; hij was altijd onderhoudend. Na elke workshop verkocht hij boeken, daarvoor stonden mensen in de rij. Toch nam hij eindeloos de tijd voor iedereen. Hij was altijd bereid om zich open te stellen, dat was een bewonderenswaardige eigenschap.’

Gevierd schrijver

Naast leesbevorderaar was Chambers een gevierd schrijver van boeken. Hij schreef met moderne literaire technieken, maar sloot qua onderwerp altijd aan bij de belevingswereld van jongeren. Schrijver en beeldend kunstenaar Ted van Lieshout leerde hem via zijn boeken kennen. ‘Toen ik mijn eerste Vlag & Wimpel kreeg, ontving hij in dat jaar een Zilveren Griffel. Uit interesse ben ik me gaan verdiepen in zijn werk. Ik las *Je moet dansen op mijn graf* en vond dat een prachtig boek. Het ging over homoseksualiteit, maar dat werd niet gepresenteerd als een probleem. Het volwassen oppakken van dat thema, en dat hij er een compleet personage van maakte – dat was toen helemaal nieuw. Wat ik echt geweldig vond, was dat hij schreef in de vorm van paragrafen. Voor mij was het een eyeopener: dat je kon schrijven in korte stukjes, zodat je steeds weer een andere scène voor je zag – dat kende ik voordien niet en paste mij heel goed. Ik heb dat zelf overgenomen in *De allerliefste jongen van de hele wereld*.’

Correspondentie

In 1990 richtte Chambers een uitgeverij op met zijn Australische vriend David Turton en begon hij het

“Hij nam jongeren bloedserieus

werk van Nederlandse schrijvers zoals Wim Hofman en Joke van Leeuwen in het Engels te vertalen. En ook het werk van Ted van Lieshout. ‘We hebben elkaar een aantal keer ontmoet en zijn toen gaan corresponderen,’ vertelt Van Lieshout. ‘Jarenlang stuurden we elkaar faxen, later werden dat mails. Over van alles en nog wat: boeken natuurlijk, maar ook over onze eigen levens. Onze relatie werd heel hecht: hij werd een van mijn beste vrienden. Als het even minder ging, was hij er altijd om mij op te beuren en veren in mijn reet te steken – pauwenveren zelfs. Hij was op een Engelse manier bescheiden: complimenteus voor een ander en zelf heel bescheiden over zijn eigen prestaties. Iemand die zo gevierd was en tegelijk zo bescheiden – dat geloofde ik gewoon niet. Daar maakte ik dan grapjes over. Hij kon heel goed tegen mijn directe humor, daar beurde ik hem mee op als hij dat nodig had. Dan was ik ook zo schappelijk dat ik hem zo’n pauwenveer teruggaf.’

Nalatenschap

Chambers is heel belangrijk geweest voor de moderne jeugdliteratuur, denkt Van Lieshout: ‘Vooral de combinatie van zijn schrijvende werk en zijn ideeën over leesbevordering hebben een enorme impact gehad. De romans die hij schreef, ondersteunden zijn ideeën over lezen. Hij nam jongeren bloedserieus. Op latere leeftijd verloor hij de aansluiting een beetje. Zijn boeken werden breedvoeriger en werden minder goed gelezen. Hij raakte erg teleurgesteld over het feit dat ze niet meer hun weg naar het publiek vonden. Dat heeft hij nooit helemaal kunnen accepteren.’ De invloed van zijn denken op het literatuuronderwijs daarentegen staat nog altijd als een huis, ziet Linders: ‘Alleen al het feit dat zijn twee boeken over leesbevordering, *Vertel eens* en *De leesomgeving*, standaardwerken zijn geworden die tot op de dag van vandaag verkocht en gebruikt worden door bibliothecarissen en leerkrachten, geeft dat aan. De leescirkel hadden wij nooit bedacht zonder zijn inbreng. Opvallend genoeg was zijn invloed op de leesbevordering in Engeland veel geringer. Ik denk dat zijn vrij directe manier van denken en communiceren hier beter paste. Hij vroeg altijd dóór. Dat sluit aan bij de Nederlandse manier van doen. Maar ook in Vlaanderen en in Zweden en in Italië kreeg hij weerklank. Hij had fans tot in Japan.’ ●

Aidan Chambers werd op 27 december 1934 geboren in het Engelse Chester-le-Street onder een andere voornaam. Tijdens zijn zevenjarige periode als monnik nam hij de naam Aidan aan. Na zijn uittreding ging hij door met lesgeven op een middelbare school en wijdde hij zich aan het schrijven van youngadultromans. Hoogtepunt van zijn oeuvre vormt *The Dance Sequence*, een serie van zes boeken die elk op hun eigen manier ingaan op een aspect van adolescentie. Daarnaast verwierf Chambers faam met *De leesomgeving* en *Vertel eens* (1995 voor het Nederlands taalgebied), die nog steeds gelden als standaardwerk op het gebied van leesbevordering. In 2002 ontving hij de Hans Christian Andersenprijs voor zijn gehele oeuvre. Chambers overleed op negentigjarige leeftijd. Stichting Lezen organiseerde in mei een besloten herdenkingsbijeenkomst.

Leeskalender

Het is inmiddels een echte traditie. Voor het zesde jaar presenteren we de Leeskalender voor het voortgezet onderwijs: een uitgave vol informatie, boekentips en activiteiten rond lees- en literatuuronderwijs. Je ziet in één oogopslag welke campagnes actueel zijn en waarmee je van jouw school een rijke leesomgeving kunt maken en kunt inspireren tot een bruisende leescultuur. Hang de kalender op in het lokaal, dan is voor iedereen duidelijk:

Hier wordt gelezen. Lezen werkt.

De kalender kan worden gedownload en/of besteld op lezen.nl

Maxe de Rijk

keynotespreker op
'Over boeken gesproken'

Op zaterdag 1 november houdt Stichting Lezen haar jaarlijkse seminar 'Over boeken gesproken', dat dit keer in het teken van lees- en taalbevordering in het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs staat. Ervaringsdeskundige en expert op het gebied van burgerschap en kansengelijkheid Maxe de Rijk verzorgt de keynote. Enkele punten daaruit zette ze voor *Lezen* alvast op een rij:

Oorzaak kansenongelijkheid:

'Kansenongelijkheid wordt vooral veroorzaakt door de onderlinge verschillen in voorkennis van leerlingen die op de basisschool starten. Voorkennis is bepalend voor hun verdere schoolloopbaan. Basisscholen zijn immers verplicht om hun schooladviezen in groep acht te bepalen op basis van leerachterstanden en -voorsprongen. Deze vinden vaak al de oorsprong in groep drie, terwijl die meestal niks zeggen over de theoretische potentie van leerlingen.'

Gevolgen leesachterstand:

'Leerlingen die een leesvaardigheidsachterstand hebben, ervaren meer moeite met lezen. Hierdoor voelen ze zich onterecht minder slim dan klasgenoten en kunnen ze een negatief zelfbeeld ontwikkelen. Daarom lezen ze soms liever helemaal niet meer.'

Rijke teksten als oplossing:

'Goede teksten sluiten aan bij de beleveningswereld van de kinderen, nodigen uit om over in gesprek te gaan met de klas én leren kinderen op toegankelijke wijze nieuwe dingen. Daardoor ligt de nadruk minder op puur het lezen, en wordt de leesvaardigheid spelenderwijs ontwikkeld.'

Maxe de Rijk (1993) is leraar in het speciaal onderwijs. Over haar ervaring als mentor van Nederlands eerste vmbo-kansklas schreef ze *Geen stress, we gaan het maken* (Volt).

maxederijk.nl

Tickets voor het seminar zijn te bestellen op lezen.nl.

Foto: Cees Glastra van Loon

TWEE ZILVEREN GRIFFELS

In juni zijn twaalf Zilveren Griffels en acht Zilveren Penselen uitgereikt. De oorspronkelijk Nederlandstalige winnaars van een Zilveren Griffel of Zilveren Penneel maken kans op de Gouden Griffel of het Gouden Penneel. Dit jaar zijn er in de categorie 12-15 twee kanshebbers:

Welkom thuis, chrononauten van Dirk Weber (Querido) en **Oever**, het schrijfdebuut van Ludwig Volbeda (Querido), eerder dit jaar bekroond met de Woutertje Pieterse Prijs. De jury roemt Webers boek als 'een ambitieuze en breed opgezette jeugdroman waarin Weber zijn grote vertelkunst etaleert. [...]

Het gegeven is verrassend origineel: terugreizen naar het verleden om verloren kunstwerken te redden. [...] Een meeslepende vertelling die iedere jongere aan het lezen moet krijgen.' Over *Oever* schrijft de jury: 'Er zijn boeken die je letterlijk aan den lijve ervaart. Oever is zo'n boek. [...] Het is het voor veel jongeren herkenbare relaas van de worsteling met vragen als "Wie ben ik?" en "Wie ga ik worden?" Of een van deze twee boeken goud zal winnen, wordt bekendgemaakt op het Kinderboekenbal (26 september), voorafgaand aan de Kinderboekenweek.

Wie leest
heeft
een goed
verhaal

Passie voor bijzondere levens

Mike Weijmans, docent wiskunde en PIE (Produceren, Installeren en Energie) van vmbo Praktiq in Goes leest graag biografieën over Nederlandse cultfenomenen. Hij weet: als je enthousiast vertelt over wat je zelf leest, dan neem je leerlingen mee.

'Ik ben niet iemand die er iedere dag een boek bij pakt en daar helemaal in kan verzinken, maar ik lees wel graag biografieën van mensen die ik al tientallen jaren volg. Het is heel interessant om te zien wat ze hebben meegemaakt, en wat ik daar zelf, in mijn leven, van heb meegekregen. Zoals het boek dat Pascal Griffioen, alias Def P, schreef over Osdorp Posse. Ik volg hem al vanaf mijn elfde. Het is fantastisch te ontdekken wat hij er allemaal naast doet. Hij werkt nog altijd als kunstenaar. Toen hij trouwde heeft hij een wereldreis gemaakt per trein. Tijdens die reis heeft hij verhalen geschreven over de plekken waar hij was, en die vergeleken met plekken in Nederland.

Ook prachtig: **De dikke van Deelder** van Jules Deelder, de nachtburgemeester van Rotterdam – dat boek heeft mij veel geleerd over de Rotterdamse jazzscene. En **Wat de fok ouwe**, over DJ Dano en het begin van de gabberscene. Daarin komen dj's voorbij die ik nog steeds op festivals zie. Dat vind ik enorm leuk om te lezen: hoe zijn vriendengroep eruitzag, wat ze meemaakten. Dan vertel ik in de klas: er zit meer achter dat poppetje dat van die vette beats maakt, die heeft ook een geschiedenis en een leven. Als je enthousiast vertelt, breng je je passie over op je leerlingen en raken ze vanzelf gemotiveerd.' [AT]

LESTIPS Jonge Jury 2026

Tijdens de 25ste jubileumeditie van de Dag van de Jonge Jury op 27 mei zijn vijftien 'Lestips voor 2026' bekendgemaakt. Deze tips bestaan uit boektitels inclusief gratis lesbrieven voor docenten. Sinds de nieuwe werkwijze van de Jonge Jury (het grootste leesbevorderingsprogramma voor onderbouwleerlingen van het vo) is de selectie van de boekentips in handen van een commissie van jeugdboekenexperts. Op basis van de criteria variatie, gelaagdheid en de mogelijkheid om lesmateriaal te ontwikkelen, kozen ze de volgende titels: **Alleen thuis** (Carlie van Tongeren, Blossom Books), **Brand** (Anke Kranendonk, Querido), **De grote vloed** (Sjoerd Kuiper, Hoogland & van Klaveren), **De stad van basalt** (Guido Eekhaut, Clavis), **De wonderverteller** (Lida Dijkstra, Luitingh-Sijthoff), **Eenbeen** (Thijs Goverde, Ploegsma), **Futura** (Suzanne Wouda, Ploegsma), **Het addergebroed van Slot Thetenga** (Margaretha van Andel, Lemniscaat), **Moordnacht** (Cis Meijer, De Fontein Jeugd), **Nog 27 dagen leven** (Maren Stoffels, Leopold), **Oever** (Ludwig Volbeda, Querido), **TikTokTerror** (Michael Reefs, Billy Bones), **To Lie For** (Chinouk Thijssen, Clavis Young Adult), **Vanavond bij de rivier** (Elin Meijnen, Leopold) en **Welkom thuis, chrononauten**, (Dirk Weber, Querido). Behalve deze tips kunnen leerlingen boeken van de groslijst lezen. Ze kunnen stemmen voor de Prijs van de Jonge Jury 2026 van januari tot mei 2026.

LITERATUUR ONDERWIJS

Dystopische
boeken

De maatschappij op de schop

Docent Nederlands **Koen van Brussel** geeft aan de hand van dystopische romans thematisch literatuuronderwijs in de bovenbouw havo/vwo op het Da Vinci College in Leiden: 'De boeken sluiten aan bij maatschappelijke thema's en burgerschapsonderwijs. Bovendien zijn de leerlingen enthousiast.'

Aan dystopische Nederlandse literatuur geen gebrek de laatste jaren. Je zou haast van een dominant genre kunnen spreken. In 2024 won Esther Gerritsen de Boekenbon Literatuurprijs met *Gebied 19*, een roman waarin de ene helft van de aardebewoners vanwege klimaatverandering en daaraan gerelateerde problemen naar een andere planeet is verhuisd. Veel Nederlandstalige schrijvers gingen haar voor. Ze gebruiken 'speculatieve fictie' om de wereld van nu te duiden en in hun romans een nabije toekomst te beschrijven die op zijn zachtst gezegd naargeestig is. Dystopisch dus, het tegenovergestelde van utopisch. Vaak

komt dat door klimaatverandering, verregaande technologische ontwikkelingen, pandemieën of autocratische leiders.

Zwakke wordt gestraft

In *Het boek van alle angsten* (2020) van Emy Koopman bijvoorbeeld, is na een grote overstroming een maatschappij ontstaan waarin burgers verplicht sterk moeten zijn en gestraft worden wanneer ze zwakte vertonen. In *De onvolmaakten* (2020) van Ewoud Kieft heeft iedereen een AI-gedreven persoonlijk assistent waarmee de overheid hen opdringt gezond te leven. De toekomstige wereld in *Kraaien in het paradijs* (2021) van Ellen de Bruin is akelig aangetast door klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en autocratisch masculien leiderschap. In het tweeluik *Concept M* (2018) en *7B* (2021) van Aafke Romeijn komen de uitwassen van de coronapandemie terug: de romans draaien om de fictieve ziekte kleurloosheid en totalitaire digitale overheidssurveillance. Al deze romans spelen in een redelijk nabije toekomst.

Filosofische benadering

Ook schrijver Auke Hulst lijkt geobse-

deerd met hoe huidige ontwikkelingen zijn weerslag gaan hebben op onze toekomst. Hij schreef twee boeken die in het genre passen, *Slaap zacht, Johnny Idaho* (2017) en *De Mitsukoshi Troostbaby Company* (2023) en stelde in 2017 de verhalenbundel *Als dit zo doorgaat* samen, vol speculatieve fictie van bekende Nederlandstalige schrijvers als Hanna Bervoets, Karin Amatmoekrim, Rob van Essen en Lieke Marsman. In de inleiding van die bundel schrijft hij: 'Literatuur heeft het vermogen de toekomst invoelbaar te maken én filosofisch te benaderen, door een verband te leggen tussen de menselijke maat en de grote ideeën en bewegingen die de geschiedenis animeren. Literatuur kan simultaan hyperactueel zijn en de tijd overstijgen.' De ondertitel van die bundel luidt *Let's make literature great again, with all the best words*. Kan dit genre dat laten zien? En als dat zo is, kunnen dystopische romans dan juist een rol spelen in literatuur- en burgerschapsonderwijs?

Beperkte literatuurlijst

Docent Nederlands Koen van Brussel denkt van wel. Hij geeft al een aantal jaren thematisch literatuuronderwijs in de bovenbouw havo/vwo. Dit houdt in

Tekst
Martijn
Nicolaas
Foto's
Annemarie
Terhell

Recente dystopische romans

Voorstad

Thomas van Aalten (2022)

De wedergeboorte

Erdal Balci (2023)

Kraaien in het paradijs

Ellen de Bruin (2021)

Lily – Storm – Staal

Tom De Cock
(2021-2022-2024)

Klifi

Adriaan van Dis (2021)

Gebied 19

Esther Gerritsen (2023)

Karina of de ondergang van Nederland

Wouter Godijn (2021)

Slaap zacht, Johnny Idaho

Auke Hulst (2015)

De onvolmaaktten

Ewoud Kieft (2020)

Het boek van alle angsten

Emy Koopman (2020)

Zee nu

Eva Meijer (2022)

Alter

Marloes Morshuis (2025)

Concept M

Aafke Romeijn (2018)
en 7B (2021)

De Alpenfederatie

Gregor Verwijmeren (2025)

In alle steden

Aukelien Weverling (2017)

dat de leerlingen literatuur lezen binnen een specifiek maatschappelijk thema, bijvoorbeeld postkolonialisme, migratie of dystopie, en daarbij kiezen uit een beperkte, door de docent opgestelde titellijst. 'Ik maak het lezen van boeken graag aantrekkelijker voor mijn leerlingen en daarbij sluit ik aan bij hun belevingswereld. Ik heb gemerkt dat een onbeperkte keuze averechts werkt,' aldus Van Brussel. 'Het kiezen voor een thema nodigt uit om ook met elkaar in gesprek te gaan terwijl leerlingen verschillende boeken gelezen hebben. En het voordeel van "dystopie" is dat daar vrijwel altijd maatschappelijke thema's aan verbonden zijn en dat je daarmee ook de burgerschapsdoelen meteen meeneemt.'

Lessenserie

In zes vwo geeft Van Brussel een lessenserie over dystopie. Gedurende twee maanden gaat een van de drie wekelijkse lessen Nederlands over dit onderwerp. 'In de eerste les leg ik uit wat een utopie en wat een dystopie is. Ik verwijs daarbij bijvoorbeeld ook naar *The Hunger Games*, wat leerlingen allemaal kennen. Ze krijgen een bundel met fragmenten uit tien Nederlandse dystopische romans. Deze fragmenten lees en bespreek ik klassikaal via de close reading-methode. Daarna maken de leerlingen een keuze uit de boeken.' Ter ondersteuning krijgen ze een door hem gemaakte boekenlegger met zes kenmerken van een dystopie. Op die manier hebben leerlingen snel toegang tot de context van het thema en kunnen ze de gelezen inhoud direct daaraan koppelen. Tijdens de lessenserie behandelt Van Brussel gerelateerde artikelen uit kranten en tijdschriften over technologie, digitalisering, klimaat en surveillance en laat hij video's zien, zoals fragmenten uit de Netflix-serie *Black Mirror*.

Kerdoelen

Uiteindelijk volgt een mondeling examen literatuur in de vorm van een literair gesprek. 'Daarin bevestig ik ze onder andere over de auteursintentie. Op deze manier is het ook samenhangend taalonderwijs: literatuur kun je altijd koppelen aan een secundaire, stimulerende opdracht. Zo kun je tegelijk een aantal nieuwe kerndoelen "aantikken". Denk bijvoorbeeld aan het zorgen voor een rijke taal- en leesomgeving, begrip tonen voor literaire

teksten en inzicht ontwikkelen in genrekenmerken van literatuur.' Heeft deze lessenserie ook effect op de leesvaardigheid en -motivatie van zijn leerlingen? 'Ik doe dit nu vier jaar en zie de resultaten. Op het mondeling geven veel leerlingen aan dat ze zo veel plezier aan hun boek hebben beleefd dat ze nog zo'n boek zijn gaan lezen. In de mondelingen die ik in duo's doe, gaan leerlingen die verschillende dystopische boeken hebben gelezen echt met elkaar in gesprek over de thema's en ik zie dat leerlingen een denkontwikkeling hebben doorgemaakt. Ze veranderen van gedachten over vluchtelingen of overheidscontrole.'

Advies

Wat kunnen andere leraren doen die ook zo'n lessenserie willen geven? Van Brussel: 'Zelf veel lezen! En een open blik hebben. Mijn lijst is het resultaat daarvan. En nog een tip: *Concept M* van Aafke Romeijn zit momenteel in de Grote Lijsters, waardoor je makkelijk klassensets kunt bestellen en met de hele klas hetzelfde boek kunt lezen. Dat werkt heel stimulerend.' ●

Het kiezen voor een thema nodigt uit tot gesprek

SF

De afkorting SF staat oorspronkelijk voor science-fiction maar wordt tegenwoordig ook wel gebruikt voor 'speculatieve fictie'. Het gaat daarbij om verzonnen verhalen die een toekomstige wereld schetsen, al dan niet gevuld met uitingen van wetenschappelijke vooruitgang. Die toekomstige wereld kan dan rooskeurig, vredig en mooi zijn (utopie) of naargeestig, vol conflicten en duister (dystopie). Veelvoorkomende kenmerken zijn: een bepaalde houding tegenover het

klimaat, de natuur of het milieu; een **technologische vooruitgang** die logisch kan zijn op basis van de realiteit; een kritische blik op de **huidige werkelijke samenleving**; een maatschappij waarin de overheid/machthebber (te) veel **controle** heeft; een maatschappij waarin de mate van **surveillance** past binnen de panopticum-metafoor, waarin mensen zich voortdurend gemonitord voelen; of een maatschappij waarin de **kloof tussen arm en rijk** benadrukt wordt.

foto: Tengbeh Kamara

Sinds najaar 2023 heeft de VPRO een online leesclub voor jongeren: Club Lees.

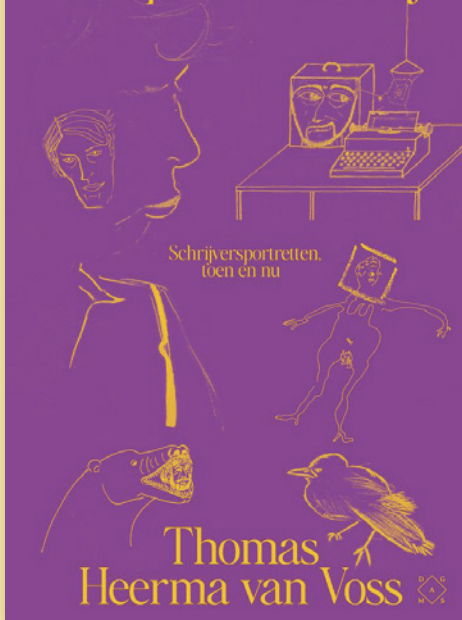
Onder leiding van de vaste clubleden – singer-songwriter Naaz, BookTokker Noah de Campos Neto, theatermaker Hanneke van der Paardt en spoken word-artiest Mahat Arab – kunnen jongeren die van lezen houden, maar er onvoldoende aan toekomen, iedere maand een boek lezen in de Club Lees-app. Club Lees leest alles: van young

adult tot poëzie, van literaire romans tot sci-fi, van non-fictie tot thrillers. Centraal staat de leeservaring: wat doet het boek met je, waarom zouden anderen het moeten lezen (of juist niet), en welke inzichten geeft het? Ieder lid krijgt maandelijks een door een van de clubleden gekozen digitaal boek gratis in de Club Lees-app. Elk boek wordt in de kantlijn bovendien voorzien van notities, video's of artikelen. Degenen die zelf aantekeningen willen plaatsen, kunnen een eigen subclub beginnen in de app,

waaraan maximaal dertig anderen kunnen deelnemen. De leesmaand wordt afgesloten met een online meet-up waarin de vier clubleden en het publiek napraten en het nieuwe boek wordt aangekondigd. Zo wordt lezen een sociale online ervaring voor jongeren.

De gratis Club Lees-app is te downloaden in de App Store en Google Play Store. Club Lees is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van Fonds 21. vpro.nl

De prullenmand heeft veel plezier aan mij

Schrijverscarrières

(Zelf)portretten van schrijvers belichten de Nederlandse Literatuur van vroeger en nu.

In 1977 vroeg literair tijdschrift **De Revisor** Nederlandse schrijvers een zelfportret te tekenen onder de noemer 'Schrijvers tekenen zichzelf'. Tientallen auteurs, die toen tot de veelbelovende literaire toekomst behoorden, gaven hieraan gehoor. De originele tekeningen belandden na publicatie in de collectie van het Literatuurmuseum. Schrijver, redacteur van *De Revisor* en curator voor het Literatuurmuseum Thomas Heerma van Voss sprak met de nog levende auteurs, onder wie Judith Hertzberg, Anton Korteweg, Jan Siebelink en Mensje van Keulen.

Wat herinneren zij zich van het begin van hun schrijverscarrière? En hoe kijken ze terug op die periode en hun oeuvre? Onbedoeld weerspiegelen de schrijversportretten van Heerma van Voss een halve eeuw literatuurgeschiedenis. Ze zijn te lezen via literatuurmuseum.nl/nl (zie LiteratuurLab) en gebundeld in **De prullenmand heeft veel plezier aan mij** (Das Mag). Geïnspireerd op de portretten uit 1977 komt er bovendien een *De Revisor*-nummer met portretten van schrijvers van nu.

FIXDIT VOOR LITERAIRE DIVERSITEIT

Het Nederlands-Vlaams schrijverscollectief Fixdit streeft naar meer diversiteit in de literaire wereld en canon. Belangrijkste aanleiding voor het oprichten van de stichting (in 2020) was het bezwaar dat enkele schrijvers in 2018 aantekenden tegen alweer een mannelijke schrijver van het Boekenweekgeschenk én -essay, terwijl het thema 'De moeder, de vrouw' was.

Fixdit bevordert kennis over gender-ongelijkheid in de letteren en de vaak onderbelichte literatuur van vrouwelijke auteurs. Dat doet het collectief onder meer middels het manifest *Optimistische woede. Fix het seksisme in de literatuur* (De Geus), opiniestukken, heruitgaven en podcasts. Ook binnen het onderwijs wil Fixdit het bewustzijn rondom (het gebrek aan) literaire diversiteit vergroten. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen het werk van vrouwelijke auteurs en auteurs met een migratieachtergrond zeer waarderen. Toch staan ze minder vaak op leeslijsten. Met het project 'Lees eens wat anders', dat door het Nederlands Letterenfonds wordt ondersteund, biedt Fixdit middelbare scholen dit jaar de mogelijkheid tegen een beperkte bijdrage een gerenommeerde schrijfster in de klas uit te nodigen. Het collectief bestaat uit elf leden, onder wie Rachida Lamrabet, Joke van Leeuwen en Gaea Schoeters, en werkt samen met tijdschrift *De Gids*.

fixdit.nu (gefinancierd door o.a. Het Cultuurfonds, de Anna Bijnsstichting, Stichting Lezen, Literatuur Vlaanderen en de Carla Atzema Sorooptimistprijs)

NIEUW: EDUCATIE- PAGINA ONZE TAAL!

Taalvereniging Onze Taal lanceerde een educatiepagina met een (gratis) divers aanbod voor leraren en leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs. Doel: het stimuleren van taalplezier en de verwondering over de rijkdom van de Nederlandse taal.

Leraren in zowel het primair onderwijs als de onderbouw van het voortgezet onderwijs (vo) kunnen kiezen tussen complete lessen (bijvoorbeeld over vergeetwoorden of het gebruik van chattaal) en korte, op taalplezier gerichte lesopeners of -afsluiters, zoals taalkronkels,

taalpuzzels en behapbare etymologische vraagstukken. Voor bovenbouwleraren in het vo zijn er alleen complete lessen beschikbaar. Deze haken vaak aan bij de actualiteit. Zo gaat de les 'Doe eens even normaal man' over taalnormen in de Tweede Kamer en de les 'Jargonwoorden en jeukwoorden' over hoe kantoorjargon zich verhoudt tot het Standaardnederlands en de eigen spreektaal van de leerlingen. Daarnaast biedt de educatiepagina allerlei taalweetjes en -spelletjes aan. Dus voor wie wil weten welk land de meeste talen kent, of wat een aptoniem eigenlijk is.

onzetaal.nl/educatie

Nascholingscursus YA-literatuur

Youngadultliteratuur is populair en krijgt jongeren aan het lezen. Voor wie daar meer over wil weten, is er dit najaar een speciale collegereeks.

In online lezersgemeenschappen als BookTok is een levendige boekencultuur ontstaan waarin jongeren hun liefde voor lezen uitdragen. YA-boeken hebben ook het onderwijs veel te bieden én zijn academische, inhoudelijke en kritische aandacht waard. Docent en literatuurwetenschapper Linda Ackermans organiseert daarom voor de tweede keer de nascholingscursus youngadultliteratuur, bedoeld voor docenten Nederlands en MVT, biblio- en media-thecarissen en leesconsulenten en andere leesbevorderaars en geïnteresseerden.

Het algemene openingscollege zal gaan over jongeren als lezers en

YA-literatuur in online lezersgemeenschappen. In de drie volgende colleges bespreekt telkens een andere expert op het gebied van YA-literatuur (respectievelijk Linda Ackermans, Semmy Claassen, Helma van Lierop en Sara Van den Bossche) een recente YA-roman. Daarbij komen diverse genres en invalshoeken aan bod, zoals historische romans en *cultural memory*, dystopische romans en ecokritiek en bewerkingen van YA-klassiekers tot graphic novels. De colleges vinden plaats op vier woensdagavonden tussen eind oktober en begin december en zijn zowel online als fysiek op de campus van de Radboud Universiteit in Nijmegen bij te wonen.

Inschrijven kan via **yalezen.nl/collegereeks**.
(Kosten deelname: €89,- per persoon)

“ Stel hoge eisen aan de leraar en betaal hem goed

Het onderwijs geen inspiratiebron voor dichters? Een vuistdikke bloemlezing van **Henk Sissing** en **Theo Magito** bewijst het absolute tegendeel. Ook over het leesonderwijs bestaat veel poëzie, zoals enkele sprekende voorbeelden onderstrepen.

‘Ik zal het maar eerlijk bekennen,’ zegt Henk Sissing, ‘ik ben onderwijsverslaafd. Alles wat ik sinds 1975 heb gedaan heeft met onderwijs te maken. Dus ook het verzamelen van gedichten. Hoe gaat zo iets? Je stuit op een gedicht en denkt: hee, leuk, zouden er daar meer van zijn? En dan kom je snel andere dingen op het spoor. Nu heb ik er zo’n vijftien-, zestienhonderd.’

Samen met Theo Magito publiceerde de oud-docent en -bestuurder in 2011 al eens een bloemlezing. Daarna is hij gericht doorgegaan met zoeken – via sites als Google Books en de DNBL of gewoon door in bundels te bladeren als hij weer eens bij De Slegte in Rotterdam was. Dat heeft nu geleid tot *Er hangt iets van lente in de klas...* (Noordboek). Met bijna negenhonderd pagina’s is het een onuitputtelijke schatkist vol schitterende vondsten.

‘Er is al over onderwijs gedicht vanaf de tijd dat onderwijs in de middeleeuwen in kloosters en steden belangrijk werd,’ verklaart Sissing die overstelpende hoeveelheid onderwijspoëzie. ‘Het oudste gedicht komt zelfs al uit de dertiende eeuw.’

Het mooie van de verzameling vindt hij de constanten van al die eeuwen lesgeven. Of het nou gaat om het belang van goed leren lezen of het orde houden in de klas: het is van alle tijden. ‘Zelfs kansengelijkheid blijkt geen nieuw thema. Eduard de Dene schreef begin zestiende eeuw al: “Laat arme kinderen niet aan hun lot over / help hen zich te ontwikkelen met goed onderwijs.”’

Tegelijk laat de poëzie natuurlijk ook zien wat er wél is veranderd. Wie hekelt er nog als deze anonieme dichter in 1873 de

lijfelijke straffen? ‘De schoolvos geeft een plak om een geringe fout / zijn slag is dubbel raak als ‘t kind de hand ophoudt.’ In plaats daarvan gaat het nu over het lerarentekort: ‘Stel hoge eisen aan de leraar / en betaal hem goed,’ aldus Arie de Bruin, ‘betaal hem beter dan de adviseur / de consulent, de controleur / de ambtenaar, de inspecteur / die zegt hoe ‘t moet.’

‘Ik was ook enorm verrast door alle poëzie die is geschreven vanuit het kind,’ zegt Sissing. ‘Van Fette Pijlman of Jacques Vriens bijvoorbeeld. Dat is echt wat anders dan wanneer Nicolaas Beets als volwassene terugkijkt op zijn schooltijd. Eigenlijk zou iedereen die in opleiding is, verplicht moeten zijn te lezen hoe kinderen naar de klassensituatie kijken.’ ●

Schoolgaan

Nu ik naar de school toe ga;
Leer ik daar de letter *a*,
Met de ronde o daar bij;
E en i en u en ij;
B, c, d, en al de rest;
O, zegt meester, dat gaat best!

'k Spel ook al een woordje of wat;
Os en koe en bok en kat
Leer ik op het zwarte bord:
Als ik nog wat groter word,
Leert de lieve meester mij
Lezen, schrijven ook daar bij.

Een kind, dat niet naar school toe gaat,
Wordt zelden wijs en veeltijds kwaad:
Neen! zulk een kind wil ik niet wezen;
Ik ga naar school en leer daar lezen.

Meester zegt: verstand en deugd
Geeft om waar geluk en vreugd,
En een lief en leerzaam kind
Word van elk het meest bemind.
O! dit moedigt mij zoo aan;
Vlijtig naar de school te gaan.

Hendrik Westen (1752-1821)

Leesles 1

De oude school – ik zat in de eerste klas
en moest met al de andren lezen leren,
ik was lang ziek geweest, tientallen keren
kreeg ik een beurt, of ik nu beter las.

Ik ondervond, hoe angstig moeilijk 't was,
'k deed erg mijn best geen leugens te beweren,
maar 't nam niet weg dat 'k letters om bleef keren,
'k zei boel voor doel, en mores werd moeras.

Hoe lang was 'k ziek? Ik ben nog nooit genezen,
de tekens kan 'k nog immer niet goed lezen
en traag-gebrekig spel ik woord voor woord,

maar 't komt niet uit; de meester wil 'k verheugen,
de zin is stuk, de wetenschap vermoord.

Hans Barendregt (1910-2001)

Meester 1955

Meester leest voor uit Arendsoog
veertig spelden kun je horen vallen
als de Colt en de Winchester
knallen
is heel de klas één spanningsboog.

Zoals vandaag wordt het nooit meer
deze vrijdagmiddag in de vierde
klas
is het oude klaslokaal een warme
jas
nog voel ik, veel ouder nu, die sfeer.

De indruk van een voet in het zand
wordt weggespoeld als het water
wassend glijdt over het strand.

De meesterhand laat zo veel later
gevoel nog gaan boven verstand
onuitwisbaar: zijn indruk staat er.

Gerard Vlaar (1945)

Bericht aan de leerkracht

Zorg dat ze je betrappen
op 't lezen van een boek.
Leg stiekem tussen mappen
een ouwe pocket zoek.

Sta openlijk te lezen,
vooraf en tussendoor,
in boeken, onvolprezen,
en lees er vief uit voor.

Betrek een tekst die zindert
bij zowat elke les.
Besmet hen onverminderd.
Wees leesgids. Boek succes.

Stijn De Paepe (1979-2022)

**Er hangt iets van
lente in de klas...
Nederlandstalige
onderwijsgedichten
vanaf de dertiende
eeuw tot nu**
Samenstelling
Henk Sissing
en Theo Magito
Noordboek, € 39,90

**Er is al over onderwijs
gedicht in de middeleeuwen**

Een liedje schrijven is als puzzelen

Tijdens de Week van het Nederlands wacht **Aafke Romeijn** 'een heftige tournee'. Als ambassadeur van de Week geeft zij samen met Kelia Kaniki Masengo soms wel vijf optredens per dag. Maar ze doet het graag, uit liefde voor de taal.

Als je het saai omschrijft,' zegt Aafke Romeijn, 'gaat het over etymologie.' Maar de jongeren die tussen 4 en 12 oktober op hun school de voorstelling zullen zien die de muzikante en schrijfster geeft

met de Vlaamse presentator en comedian Kelia Kaniki Masengo, hoeven niet te vrezen voor nóg een vervelend lesuur. 'Via bestaande tv-formats laten we woorden zelf vertellen waar ze vandaan komen of welke reis ze hebben afgelegd. Het wordt mooi.' Tachtig procent van het Nederlands, legt Romeijn uit, bestaat uit leenwoorden. 'Maar de waarde van die woorden is afhankelijk van waar ze vandaan komen. Daar zit een heel politieke werkelijkheid achter. Sommige woorden voelen zich daarom gediscrimineerd of te weinig gebruikt of afgewezen door hun familieleden. Dat laten we hen allemaal zelf vertellen om jongeren bewust te maken van de rijke geschiedenis die in taal zit.

Andersom is het Nederlands helemaal niet zo klein als je soms denkt. Wist je dat het Russisch in de zeventiende eeuw veel woorden uit het Nederlands overnam? Ik leer sinds vijf jaar Russisch. Ik vond het hysterisch toen ik de eerste keer in Cyrillische letters broek las: *брюк*. Dat betekent dus gewoon "broek". Dat zijn van die rare anekdotes die jongeren sowieso grappig vinden.'

Waarom ging je in op het verzoek om ambassadeur van de Week van het Nederlands te worden?

'Ik ben al mijn hele carrière met jongeren bezig. Ooit heb ik zes jaar voor de klas gestaan. En omdat mijn roman *Concept M* veel door jongeren wordt gelezen, kom ik nog steeds vaak op scholen. Ik vind dat heel tof. Pubers zeggen niet: "O, leuk boek." Die zeggen: "Ik moest jouw boek lezen en vond het vet stom." Haha. En als ze daarna merken dat ik niet beledigd ben, kun je opeens normaal met ze praten. "Waarom vond je het stom?" vraag ik dan, in de hoop hun iets aan te raden wat ze wél leuk vinden.'

Een hele generatie denkt dat Nederlandse boeken stom zijn

Gaf je als docent Nederlands?

‘Ja, en muziek en cultuurgeschiedenis. Vanaf het begin heb ik er vooral voor gezorgd dat jongeren door het vak Nederlands geen hekel aan lezen kregen. Dat is zó moeilijk, en dan werkte ik nog op een gymnasium. Uiteindelijk leerde ik dat je het meeste succes hebt als je één op één in gesprek gaat over hun smaak. Dat kan ook gaan over games of film – als het maar een narratieve structuur heeft. Dan kun je boekentips geven die daarop aansluiten.’

Je hebt dus wel iets met het Nederlands?

‘Zeker. Het is leuk dat het zo’n mengelmoes is van verschillende taalfamilies. En dat de grammatica écht ingewikkeld is. Het woordje “er”: dat heeft zo veel verschillende functies, soms binnen één zin – dat is gewoon niet uit te leggen aan iemand die de taal niet vanaf zijn jeugd heeft meegekregen. Dat alleen al maakt van het Nederlands een taal die je als buitenlander nóóit zou willen leren.’

O nee?

‘Ik denk niet dat ik als Amerikaanse ooit Nederlands was gaan leren. Maar goed, in Amerika krijg je geen enkele vreemde taal aangeboden. Zo’n armoede. Het is een van mijn obsessies om andere talen te leren. Alleen Oost-Aziatische talen heb ik opgegeven, toen ik na twee jaar Chinees nog op het niveau van een peuter zat. Die talen lijken zó weinig op de onze.’

Heb je als schrijver van liedjes en boeken baat bij de ingewikkeldheid van het Nederlands?

‘Als zanger zit die me eerder in de weg. Al die medeklinkers achter elkaar zingt niet lekker. Of zo’n harde g. Aan de andere kant kun je in het Nederlands eindeloos woorden aan elkaar plakken en zo heel makkelijk nieuwe woorden maken. Fantastisch. Ik doe dat best veel als ik schrijf, vooral in mijn fantasy- en sci-fi-verhalen. In liedjes is weinig plaats voor neologismen. Je moet verstaanbaar zijn, rekening houden met het metrum en je hebt maar weinig ruimte. Dan is het zaak om helder en duidelijk te melden wat je zeggen wil.’

Wat schrijf je het makkelijkst?

‘Het is allebei werk, maar van een heel ander soort. Een liedje is als puzzelen: alles moet kloppen binnen de vastgelegde voorwaarden. Je zit constant te zoeken naar alternatieve woorden die wél passen. Een roman betekent juist vrijheid. Niets is verplicht en je kan er inhoudelijk alles in kwijt. Maar het vereist een grote tijdsinvestering en dus serieuze discipline. Een liedje schrijf ik soms in een uur, een boek eh... niet.’

Is het één bevredigender dan het ander?

‘Het is vooral onvergelijkbaar. Een liedje is een uitbarsting, maar blijft daarna lang bij me omdat ik het steeds zing. Als ik merk dat het na twaalf jaar nog werkt, is dat heel bevredigend. Maar als het minder gelukt is en het toch een hit was, zodat ik het moet blijven zingen, kan dat echt irritant worden. Van een boek is het fijn om zo lang in die romanwereld te kunnen verblijven. Maar als het af is, staat het in de kast en klaar. Ik kan het verhaal zelf nooit meer meemaken. Ik ben er ook nooit bij als iemand het leest.’

Verklaart de zingbaarheid van het Nederlands ook dat je ooit begon met Engelstalige liedjes?

‘Engels is heerlijk om te zingen. Het heeft eigenlijk maar drie klinkers, alles rijmt op elkaar, het is heel compact. Maar ik deed het eigenlijk omdat iedereen in Nederland het toen deed. Het voelde logisch. Totdat ik bedacht:

dit is eigenlijk valsspelen. Ik had vanaf groep drie ook altijd verhalen geschreven en dat deed ik in het Nederlands. Waarom niet mijn liedjes?’

Inmiddels schrijven heel veel zangers in het Nederlands.

‘Gelukkig wel. In het begin werd ik altijd vergeleken met Spinvis – alsof wij dezelfde muziek maken. Wij waren toen zo’n beetje de enigen die Nederlandstalig zongen. Inmiddels wordt in alle stijlen Nederlands gebruikt. Het is mooi om te zien dat muziek in de Nederlandse taal inmiddels wordt omarmd door mainstream media.’

In literatuur zie je gek genoeg een omgekeerde beweging.

‘Klopt. Boekhandels hebben enorm veel aanbod in het Engels. Vooral in de genres die van oudsher niet serieus worden genomen: sci-fi, romance, fantasy, historische romans. En jongeren, voor wie literaire kwaliteit geen argument is om iets te lezen, grijpen vooral daarnaar. Ik las op mijn vijftiende ook het liefst alles wat speculatief of magisch-realistisch was, niet per se literatuur. Dat de boeken Engelstalig zijn, is voor hen geen enkele barrière. Sterker: we hebben nu een hele generatie die denkt dat Nederlandse boeken stom zijn. Alsof de taal een stijlkenmerk is. Ik hoop dat ik met mijn sci-fi-romans een beetje kan laten zien dat deze genres ook in het Nederlands bestaan.’ ●

Aafke Romeijn (1986) maakt muziek en schrijft. Ze heeft inmiddels zes albums gemaakt: van haar Engelstalige debuut *Stella Must Die*, tot dit jaar *Ultraviolet*. En ze schreef twee romans: *Concept M* (2018) en *7b* (2021) naast talloze essays, opiniestukken, columns en andere non-fictie, zoals het autobiografische boek *Ga gewoon wat leuks doen*, over omgaan met depressie.

WIE LEEST
HEEFT
EEN GOED
VERHAAL

.....
Thekla Reuten

We pakken nu bewuster *een boek*

Stel die telefoon uit voor je kinderen, geef ze liever een boek. Sinds **Thekla Reuten** zich inzet voor Smartphonevrij Opgroeien, is ze zich ook meer dan ooit bewust van de waarde van lezen. Ook zelf heeft ze de afgelopen jaren het boek herontdekt.

Tekst
Maarten
Dessing
Foto
Mart
Boudestein

O nee. Toen haar oudste zoon, destijds acht jaar, vroeg wanneer hij een telefoon zou krijgen, voelde Thekla Reuten direct een knoop in haar maag. Alleen al haar eigen smartphonegebruik: 'Vooral tijdens covid was dat ding zo belangrijk geworden,' vertelt ze. 'Ook binnen mijn vak als actrice werd het alleen maar belangrijker. Je "móét" op Instagram. Het roept bij mij zo'n weerstand op.' Maar het ergste waren de verhalen van vrienden met oudere kinderen. 'Sommigen hadden hun kinderen creatief opgevoed met huttenbouwen en alles. Die investering verdween als sneeuw voor de zon toen ze een telefoon kregen. Binnen een halfjaar werd er geen boom meer beklommen. Of mijn kapster. "Ik heb mijn kind zien verdwijnen," zei ze. Zó snijdend, die opmerking.' Moest zij hetzelfde laten gebeuren? In een wereld waar kinderen steeds jonger allemaal aan de smartphone gaan?

Ouderpact

Inmiddels is Reuten een stuk positiever. Dankzij haar telefoon, ironisch genoeg, ontdekte ze het bestaan van de Engelse vereniging Smartphone Free Childhood en toen die probeerde een soortgelijke grassroots-beweging in de rest van de wereld van de grond te krijgen, werd ze een van de oprichters van de Nederlandse pendant: Smartphonevrij Opgroeien.

Door het ouderpact, dat de stichting vorig jaar lanceerde, te ondertekenen spreken ouders de intentie uit met een telefoon voor hun kind te wachten tot het veertien jaar of ouder is. 'Het stemt hoopvol hoeveel we in korte tijd hebben bereikt. Het bleek enorm te leven onder ouders, docenten, artsen en anderen. Na een onnavolgbaar item van Arjen Lubach op toevallig dezelfde dag begon de teller gelijk te lopen. We zitten nu op zo'n vijfduizend kinderen

Ouders zitten helemaal niet te wachten op nog meer bewijs

op zestig procent van de basisscholen.' Het pact neemt veel sociale druk en praktische bezwaren weg bij ouders. 'Voor alle communicatie die tegenwoordig via appgroepen gaat – van de scouting tot verjaardagsfeestjes – kun je ook een gezins-iPad nemen die in de huiskamer blijft liggen,' geeft ze als voorbeeld.

Grassroots-beweging

Dankzij de zorgen van tienduizenden ouders én de langzaam veranderende norm – kijk naar de nieuwe richtlijnen van de overheid voor telefoongebruik – heeft Smartphonevrij Opgroeien de wind in de rug. Toch is er nog steeds verzet. Denk aan de lobby van big tech die claimt dat de schadelijke gevolgen van, zeg, sociale media voor kinderen niet onomstotelijk is aangetoond. 'Ouders zitten helemaal niet te wachten op nog meer bewijs van de causaliteit,' werpt Reuten tegen. 'Zij hebben kinderen van zeven, acht jaar en willen dat er nú iets wordt geregeld. Daarom werkt een grassroots-beweging ook goed. Dan hoeft je niet te wachten op wetten, dan kun je met elkaar meteen afspraken maken.' Ook wordt soms gewezen op de leuke kanten van een smartphone. 'Maar dat gaat eigenlijk over de voordelen van internet. Gelukkig leren kinderen steeds vaker over technologie zonder dat ze daarvoor een eigen telefoon moeten hebben. Steeds meer mensen zeggen nu ook: de beste voorbereiding op de technologische wereld is een analoge jeugd met buitenspelen, sociaal contact, vervelen.'

Nog één hoofdstuk

Door haar betrokkenheid bij de ouderbeweging is Reuten zich ook meer dan ooit bewust van het belang van lezen. 'Het heeft zoveel positieve effecten. De verbeelding die door een boek wordt aangezet. De stilte waarin je leest. Of de concentratie waarin je verzinkt, waardoor je steeds denkt – ook al vallen je ogen al dicht: nog één hoofdstuk.' Ze wil die persoonlijke ervaring graag doorgeven aan haar kinderen. 'Ik zie mezelf nog liggen in het gras met Thea Beckman of Jan Terlouw. Zoals ik door

Hasse Simonsdochter of Oosterschelde windkracht 10 werd meegenomen op reis door de wereld van dat boek, zo geweldig. Wie gunt zijn kinderen niet hetzelfde plezier? Dezelfde inzichten en inspiratie?'

Maar: 'Ik zie ook hoe moeilijk dat tegenwoordig is. Toen ik jong was, was het volstrekt natuurlijk dat er altijd een boek was. Je had woensdag de kinderbios, op zondagochtend VPRO-televisie en op vrijdagavond keken we iets met het hele gezin. De rest van de week was er alle tijd om te lezen. Nu is entertainment 24/7 met één swipe bereikbaar. En moeten ouders zorgen dat hun kinderen tijd vrijmaken voor een boek.'

Haar twee zoons worden lezers, hoopt ze. 'De jongste begint nu uit zichzelf AVI-boekjes te pakken, vindt dat ook leuk, maar het moet nog een beetje op gang komen. Logisch: als je net leert lezen, is het niet meteen leuk. Maar voor de oudste was het lezen een tijdje een issue.'

Waarom? 'Te veel andere afleiding. En misschien hebben we te veel gepusht wát hij moest lezen in het verplichte halfuur per dag. Wij gaven hem *Ronja de roversdochter* en zo, literaire boeken die we zelf goed vonden. Hij vond dat niets. Hij las liever *Donald Duck*. Toen ik ontdekte dat ik dat moest laten gaan, heb ik echt sorry tegen hem gezegd en symbolisch een stapel *Donald Duck*-pockets gegeven. Nu leest hij wél uit zichzelf.'

Niet bij te houden

Zelf was Reuten het lezen ook een tijdje kwijt. Als ze al een boek pakte, was het 'werk-gerelateerd'. Je zou zeggen: de romans waarvan ze in de verfilming speelde. Maar die leest ze juist nooit. 'Bij *De tweeling*, mijn eerste boekverfilming, hield de regisseur me al tegen. Hij vermoedde dat ik steeds zou den-

ken: waarom zit dit niet in de film? waarom dat niet? Een script is nu eenmaal compacter dan een roman.' Het boek verdween, behalve door de telefoon, ook door de explosie aan content op streamers. 'Je hoort de hele tijd: heb je die serie al gezien? En die? En die? Ik ging daarin mee. Tot ik tot de conclusie kwam dat het gewoon niet bij te houden was. Als in werkgesprekken vijf series werden genoemd, had ik ze best vaak niet gezien. Ik kreeg daar zóveel zin van om een boek te lezen.' Maar niet alleen de drang om bij te blijven – 'die ik nog steeds moet loslaten' – zorgde voor de ommekeer. 'Toen onze kinderen niet vanzelfsprekend bleken te lezen, besepte ik hoe nodig het was dat ze ons zouden zien lezen. Daarom pakken we nu bewuster een boek. En als iemand me nu vraagt naar een serie die ik heb gemist, zeg ik gewoon: Nee, maar ik heb wel dit boek gelezen.'

Lummelen

Wat ze leest, is nog steeds vaak gekoppeld aan een project, zegt ze. 'Of aan iets wat voor mijn gevoel ergens nuttig voor is. Veel non-fictie dus: *Elegante eenvoud* van Satish Kumar bijvoorbeeld, dat ik las vanuit een diep gevoel van radeloosheid over de wereld. Of een boek dat alle scholieren zouden moeten lezen: *De omwenteling* van Suzanna Jansen.'

Maar daar komt verandering in, kondigt ze aan. 'Vanaf eind oktober wil ik het een tijdje rustiger aan doen om meer te kunnen lummelen. Ik ben daar niet goed in, dingen voor de leuk doen. Maar als het gaat om lezen, is dat eigenlijk het mooiste: zomaar een boek oppakken, kijken of het wat is, je laten verrassen.' ●

Thekla Reuten (1975) is film- en tv-actrice. Ze speelt in Nederlandse films als *De Tweeling*, *Schone handen* en *Voor de meisjes* – de openingsfilm van het Nederlands Filmfestival dit jaar – en in internationale producties als *In Bruges*, *The American* en *Red Sparrow*. Ze heeft samen met acteur Gijs Naber zoons van tien en zeven jaar.

Een kijkje in
het atelier van
Koen Aelterman

“ LAST VAN LAAGTE- VREES

Koen Aelterman illustreerde *Complot*, een bijzonder non-fictieboek over samenzweringstheorieën met tekst van Jan Paul Schutten. Bij smeulige onderwerpen als platte-aardedenkers, ufo's en maanlandingen, trakteert hij je op luchtige zwart-witprenten, waarin veel wordt verteld en verbeeld.

Wie op bezoek gaat bij Koen Aelterman in Antwerpen-Noord krijgt de opmerkelijke instructie: 'Aanbellen bij de lelijkste deur van de straat, naast de winkel met diervoeding'. De inderdaad vrij opvallende deur is van blinkend aluminium. Op de muur ernaast kun je kiezen uit een wirwar van bellen die met tape en losse draadjes zijn verbonden. Daarachter ligt een steegje vol uitdragerijspullen, maar even doorlopen, hup de trap op, en je belandt in een serene oase vol planten en schilderijen. Aelterman zet thee en haalt een stapel boeken uit een verborgen boekenkast. 'Ik ben een groot Disneyfan, vooral van de vroege tekenaars. In de jaren vijftig had je Mary Blair, die tekeningen maakte voor *Assepoester* en *Alice in Wonderland*. Zij gebruikte heel zotte kleuren door elkaar. Paars voor het gras en de bomen, bijvoorbeeld. Voor de zwart-wit illustraties kijk ik graag naar de houtdrukken van Frans Masereel. Supermooi werk met een groot contrast tussen zwart en wit.'

Zwart-witstijl

Het zijn twee compleet verschillende werelden: de beeldschone, zoete illustraties van voor het nog jonge Disney-imperium, en de sociaal bewogen, communistische prenten van Masereel, gemaakt na zijn reizen door de Sovjet-Unie. Toch zie je inderdaad beide invloeden bij Aelterman terug. Hij hanteert verschillende stijlen, gewend als hij is om zich te voegen naar de stijl en smaak van de opdrachtgever, vertelt hij. Hij illustreert onder meer schoolboeken, reclames, theateraffiches en kinderboeken en maakt animaties. Zijn eerste grote persoonlijke project was de graphic novel *Maak je geen zorgen over ons*, een autobiografisch verhaal over het jaar dat hij alleen door Australië reisde. 'Het gaat over jezelf terugvinden na een relatiebreuk. Wat je allemaal tegenkomt op zo'n reis, maar eigenlijk: dat je vooral jezelf tegenkomt.' Edward van de Vendel van uitgeverij Blauw Gras koos daaruit een aantal tekeningen om te laten zien hoe hij de

illustraties van *Complot* voor zich zag. “Je hebt een heel onlogische manier van dingen plaatsen”, zei hij,” vertelt Aelterman lachend. ‘Hij bedoelde dat als een compliment. Ze wilden graag mijn zwart-witstijl, en de collageachtige manier waarop ik verschillende dingen op één blad laat gebeuren.’

Sprookjesachtige kleuren

Hij laat zien hoe hij te werk is gegaan en speelt een filmpje van het tekenproces versneld af. ‘Ik ben begonnen met het verzamelen van afbeeldingen op Pinterest: van ufo’s, ruimtevaarders, van mooie kleuren en composities. Zo probeer ik op ideeën te komen. Vanuit kriebelige schetsen ga ik te werk. Die fotografeer ik, en dan teken ik er op de iPad aan verder.’ De tekeningen zien er ambachtelijk uit, alsof ze op een grafische pers zijn gedrukt, maar ze zijn bijna volledig digitaal tot stand gekomen.

Wat was het leukste complot om te tekenen? ‘Dat zijn er een aantal. Van de wetenschapper in het lab heb ik genoten, maar ook van de ufo’s en de platte aarde.’ Het omslag van *Complot* is in kleur. Daarop zie je het paars en groen spetteren uit het sprookjesachtige kleurenpalet van Mary Blair.

Eigen prentenboek

De kinderboeken bevallen hem, al had hij vroeger nooit gedacht dat hij die richting op wilde. Nu droomt hij van een eigen prentenboek. Hij maakte er al een in coronatijd, dat hij uitgaf via crowdfunding: *Lichtzinnige Lou*, over een dromerig meisje dat zo in haar hoofd zit dat ze opstijgt. ‘Lichtjes gebaseerd op mijzelf,’ zegt hij lachend. ‘Mijn moeder zei altijd: “Kom toch met je voetjes terug op de grond.” Ik zei dan dat ik dat niet wilde, omdat ik laagtevrees had.’ ●

“
Mijn
moeder
zei altijd:
kom met
je voetjes
op de
grond

Koen Aelterman

(Urbana, VS, 1988) studeerde illustratie aan het Sint-Lucasinstituut in Gent, waar hij les kreeg van onder anderen Gerda Dendooven, Isabelle Vandenabeele en Goele Dewanckel. Na zijn afstuderen begon hij met een baan in de naschoolse opvang en breidde hij vanuit een aantal bijbaantjes zijn illustratiepraktijk uit. Sinds 2019 is hij fulltime tekenaar. In dat jaar maakte hij een graphic novel in opdracht: *Gilbert van Schoonbeke, de bouwmeester van Antwerpen* (Vrijdag). Als winnaar van de Pixi Award bij De Vier Windstreken mocht hij een jaar later *Hoera, een lammetje!* illustreren (2020). De graphic novel *Maak je geen zorgen over ons* verscheen in 2024 bij Pelckmans. Onlangs verzorgde hij de tekeningen in *Herrie in huis* van Mohana van den Kroonenberg (De Vier Windstreken.)

BOEKEN, FILMS EN DIVERSI- TEIT

‘De onderzoekers van Stichting Lezen begeleiden ook studenten bij hun onderzoek. **Sam Koole** ontwierp een boekkeuzetool die ook inspireert, **Naomi Hofman** analyseerde de personages van diverse prentenboeken.

Tekst Maarten Dessing

“ De verleiding ontbrak een beetje SAM KOOLE

‘Er zijn best veel websites met boekentips. Van Lezenvoordelijst.nl tot Queerboeken.nl, stuk voor stuk met een unieke insteek. Wat opvalt is hoe inhoudelijk ze zijn. Ze bespreken boeken, maken selecties, geven leesfragmenten en tippen rijke teksten. Boeken van YouTubers die alléén bijdragen aan leesplezier, komen niet vaak aan bod. De sites helpen jongeren zo een boek kiezen, maar verleiden ze niet dat ook te gaan lezen. Dat ontbreekt een beetje. Voor het afstudeeronderzoek van de studie Kunst en Economie aan de HKU heb ik daarom een inspiratietool voor

“Hebban in de Klas” ontwikkeld dat boekmijders en -twijfelaars over de streep moet trekken: “PlotTwist”. Het laat leerlingen eerst een boek kiezen met een swipetool. Zo maak je het hen zo makkelijk mogelijk om te kiezen: ja of nee. Daarna kunnen de klasgenoten die hetzelfde boek hebben gekozen, je leesbuddy worden. Zolang je het geen boekenclub noemt, werkt samen lezen heel stimulerend. En daarna doen ze steeds kleine challenges, zoals tien minuten lezen, die steeds uitdagender worden. Zulke laagdrempelige uitdagingen houdt ze gefocust.

“ Welke perspectieven missen we nog NAOMI HOFMAN

‘Kinderen van kleur vinden zichzelf niet vaak terug in kinderboeken. Dat is inmiddels bekend. Maar hoe krijg je dit gebrek aan inclusie en diversiteit zo op de agenda dat mensen in de boekenwereld ermee aan de slag kunnen? In Groot-Brittannië lijkt het onderzoeks-

rapport *Reflecting Realities* dat goed te doen. Elk jaar telt dat hoeveel jeugdboeken personages van kleur bevatten. Sinds de start in 2017 is dat gestegen van vier procent naar dertig procent in 2022. Tijdens mijn master jeugdliteratuur aan de Universiteit van Tilburg heb ik een

vergelijkbaar project uitgevoerd, door de 68 ingezonden prentenboeken voor de recentste Jenny Smelik-IBBY prijs te analyseren, die gelden als het beste wat we aan diverse jeugdliteratuur hebben. Daaruit blijkt dat personages met een Aziatische of Arabische achtergrond meestal zijn bedacht door makers met dezelfde achtergrond. Maar: van slechts vier van de achttien zwarte hoofdpersonages is de schrijver ook zwart, de rest is wit. Wat zegt dat? Het is interessant daar verder onderzoek naar te doen. Ook is er een onbalans tussen cultureel gespecificeerde en cultureel ongespecificeerde prentenboeken. Ze zijn allebei belangrijk. Boeken waarin een cultuur benoemd of beschreven wordt, geven aan dat jouw cultuur gezien mag worden. Boeken waarin de kleur van de hoofdpersoon er niets toe doet, impliceren dat je bestaan als personage (van kleur) vanzelfsprekend is. Maar die tweede categorie is in de meerderheid,

**Rian Visser is de
Kinderboekenambassadeur
2024-2026**

NIEUWS

van de Kinderboeken-
ambassadeur

Omdat de derdeklassers uit vmbo-t en het praktijkonderwijs die ik hiervoor sprak, vooral gemotiveerd raken door boekverfilmingen, is "PlotTwist" alleen voor boeken die ook zijn verfilmd. *Oorlogswinter*, *De Hongerspelen* of *Sonny Boy*. Dan kun je bij de boekprofielen in de swipetool trailers of stills uit de films toevoegen. Dat helpt boekmijders, die vaak moeite hebben zich een beeld te vormen bij een boek. En in de challenges moet je bij het eerste boek éerst de film kijken, maar bij het tweede boek juist ná het lezen. Ik hoop dat "PlotTwist" gerealiseerd kan worden binnen "Hebba in de Klas". Dat is afhankelijk van de financiering. Door de verschillende elementen is het geen goedkoop concept. Ook moet je een manier vinden om de films te kunnen bekijken. Sommige worden wel gratis aangeboden door de NPO, zoals *Oorlogswinter*. Maar anders moet je misschien afspraken maken met streamingdiensten zoals Netflix, dat nu ook de serie *Adolescence* gratis aan het onderwijs beschikbaar heeft gesteld. ●

en die worden vooral geschreven door – voor zover na te gaan – witte, cisgender heterovrouwen. Dat legt bloot welke perspectieven er nog missen. In een vervolgonderzoek heb ik drie schrijvers van kleur geïnterviewd. Hebben zij net als Britse schrijvers het gevoel dat ze alleen over diversiteit en inclusiviteit mogen schrijven? Dat ze in een divers hoekje worden geduwd? Dat is maar deels het geval. Alle drie willen ze juist over hun eigen achtergrond en inclusief schrijven. Maar wél hebben ze het gevoel dat er een diversiteitssticker op hun werk wordt geplakt. Alsof het alleen interessant is voor kinderen met een vergelijkbare achtergrond in plaats van geschikt voor iedereen. Het geeft aan dat wij een paar jaar achterlopen bij Groot-Brittannië. Schrijvers zijn hier nog activistischer, om meer kinderboeken met personages van kleur op de markt te krijgen. ●

Uitwisseling en inspiratie

Begin april werd in Bologna de grote Children's Book Fair gehouden, waar alle kinderboekenuitgevers aanwezig waren. Eens in de twee jaar komen hier ook de kinderboekenambassadeurs bij elkaar. Er zijn er wereldwijd inmiddels dertien en Nederland heeft er twee: Tialda Hoogeveen is de Friese ambassadeur. Tevoren hadden we via de mail contact over de onderwerpen die we wilden bespreken. Mijn missie is het bereiken van moeilijk bereikbare doelgroepen, dus dat wilde ik graag op de agenda. Hoe zorgen we ervoor dat álle ouders en leraren voorlezen en op de hoogte zijn van eigentijdse kinderboeken? Ik wil iedereen die van lezen houdt oproepen om mee te helpen het leesvirus te verspreiden. Geef boeken cadeau, laat zien wat je leest, praat erover, lees voor, help ouders. Vandaar mijn motto: 'Laat van je lezen!' Ik liet de andere ambassadeurs het boekkoord zien, waarmee je een boek zichtbaar bij je kunt dragen.

Patricia Forde (Ierland) vertelde hoe ze met een touringcar vol kinderboekmakers langs scholen en bibliotheken ging, zodat kinderen konden kennismaken met een echte schrijver of illustrator. In veel landen schijnt dit nauwelijks te gebeuren. Een organisatie zoals De Schrijverscentrale, die jaarlijks bij duizenden schrijversbezoeken bemiddelt, is echt uniek voor Nederland. En we hebben zoveel bijzondere en goede projecten, zoals de Kinderboekenweek, BoekStart, de Bibliotheek op school, Heel De Klas Leest en de VoorleesExpress.

Frank Cottrell-Boyce (UK) vertelde hoe hij via het project Family Literacy in Prisons (FLiP) gevangenen bezocht om vaders te leren voorlezen aan hun kinderen. Uit onderzoek blijkt dat hersengolven tijdens het voorlezen meer synchroon gaan lopen. Het is dus wetenschappelijk bewezen dat voorlezen de band tussen verzorgers en kinderen versterkt.

Tialda Hoogeveen vertelde over haar motto: 'Er is een kinderboek voor iedereen'. Ze wil hiermee zeggen dat elk kind een lievelingsboek kan vinden, maar ook dat iedereen van kinderboeken kan genieten. Ook volwassenen dus.

Mijn missie is het bereiken van moeilijk bereikbare doelgroepen

De voor- en nadelen van nieuwe media en het probleem van mobiel-tjes kwam aan bod. Toch kan internet ook voordelen hebben om mensen te bereiken. Ik vertelde hoe het poëzieproject Raadgedicht lokaal op een school begon. Omdat kinderen er zo enthousiast van werden, besloot ik er een digitaal project van te maken en nu bereiken we heel veel scholen. Zie raadgedicht.nl. Ik heb dan ook het voorstel gedaan om de activiteiten van alle kinderboekenambassadeurs zichtbaar te maken op een internationale website.

SEPTEMBER

1-30 SEP

Goed Verhaal, hebbanindeklas.nl

De Boekenweek van Jongeren gaat verder als Goed Verhaal. Onder die noemer staat heel september in het teken van leesinspiratie en -plezier.

20 SEP-4 OKT

ILFU: International Literature Festival, Utrecht - TivoliVredenburg ilfu.com

26 SEP

Kinderboekenbal, cpnb.nl

Uitreiking Gouden Griffel en Penseel

OKTOBER

1-31 OKT

Maand van de Geschiedenis, maandvandegechiedenis.nl

2-13 OKT

Kinderboekenweek, kinderboekenweek.nl
Het thema is 'Vol avontuur'.

4-13 OKT

Week van het Nederlands, weekvanhetnederlands.org

Ambassadeurs Aafke Romeijn en Kelia Kaniki Masengo gaan op scholentournee door de Lage Landen (zie p. 28-29).

8 OKT

NS Publieksprijs en start van de stempriode, hebban.nl

12 OKT

Start van de verkiezing van De Grote Vriendelijke 100,

degrotevriendelijkepodcast.nl

De favoriete kinderboeken aller tijden. Stem mee!

14 OKT

Pabo Leest! Noord,

Leesevenement voor pabostudenten die willen ontdekken hoe ze de liefde voor lezen kunnen overbrengen op leerlingen.

Voor tickets:

lezen.nl/activiteit/pabo-leest

27 OKT

Start verhalenwedstrijd Er Was Eens, erwaseens.nu

31 OKT

IBBY-boek&groetdag, ibby-nederland.nl
Kunstmuseum in Den Haag

31 OKT

Pabo Leest! Zuid, LOHal in Tilburg.

lezen.nl/activiteit/pabo-leest

NOVEMBER

1 NOV

Over boeken gesproken, lezen.nl

Het seminar 'Over boeken gesproken' staat dit jaar volledig in het teken van de pro/vso-leerling en vindt plaats in Utrecht.

13 NOV

Uitreiking Boekenbon Literatuurprijs, boekenbonliteratuurprijs.nl

1-30 NOV

Heel Nederland Leest & Heel de Klas Leest, hebbanindeklas.nl

21 NOV

Pabo Leest! Midden, Bibliotheek Neude, Utrecht.
lezen.nl/activiteit/pabo-leest

23 NOV

Grote Vriendelijke Pakjesavond, degrotevriendelijkepodcast.nl/stem

Vanuit TivoliVredenburg wordt de Grote Vriendelijke 100, een lijst met de favoriete kinderboeken aller tijden, bekendgemaakt. Stemmen kan tussen 12 oktober en 2 november via de website.

**SAVE
THE
DATE**

**LEZEN
CENTRAAL**

**WOENSDAG
8 APRIL
2026**

**Beatrix
Theater
Utrecht**

Lezen is denken

Kritische geletterdheid in een wereld vol taal en literatuur

Hoe leert een kind zich een eigen mening te vormen? Wat doet een verhaal met je wereldbeeld? En welke rol spelen taal en literatuur als jongeren leren te denken, praten en keuzes maken?

Tijdens Lezen Centraal – het jaarlijkse congres van Stichting Lezen – verkennen we hoe kritisch leren lezen begint met rijke teksten en professionals die zelf blijven lezen.

Met de nieuwe kerndoelen in zicht en (jeugd)literatuur op de agenda, is dit hét moment om te laten zien hoe lezen bijdraagt aan burgerschap, wereldoriëntatie, digitale geletterdheid en persoonsvorming. Samen bouwen we aan een taalrijke leeromgeving waarin leerlingen leren te denken.

Voor leraren, schoolleiders, pedagogisch medewerkers en bibliotheekprofessionals en andere professionals die met kinderen, jongeren en taal werken.

Het programma verschijnt binnenkort op lezen.nl.

**Steun tijdschrift
Lezen met een
vrijwillige bijdrage
van €15,- per jaar**

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak **€15,-** of meer over naar rekeningnummer:
NL71 ABNA 0106 1306 68
onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze QR-code voor betaling.

